

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECTORUL SOCIAL P.
AMPDSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

Fundația pentru
Dezvoltarea
Societății
Civile

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007- 2013
"Investește în oameni!"

Atlasul Economiei Sociale

- România 2011 -

Atlasul Economiei Sociale

România 2011

Ianuarie 2012

Atlasul Economiei Sociale România 2011

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului “*PROMETEUS – Promovarea economiei sociale în România prin cercetare, educație și formare profesională la standarde europene*” cofinanțat dom Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 și implementat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile în parteneriat cu Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Universitatea București - Facultatea de Sociologie, European Research Institute on Cooperatives and Social Enterprises, Italia (EURICSE) și Centrul Național de Pregătire în Statistică.

Coordonator: Ștefan Constantinescu

Cu sprijinul: Irina Boeru
Vlad Achimescu
Ancuța Vameșu
Mircea Kivu
Claudia Petrescu

Pentru ca economia socială din România să se cunoască și să fie cunoscută!

Atlasul Economiei Sociale a apărut din necesitatea de a avea date corecte și la zi despre principalii actori ai economiei sociale din România. Grație eforturilor de clarificare conceptuală, de identificare, culegere și analiză de date făcute împreună cu partenerii noștri Institutul de Cercetare a Calității Vieții – ICCV, Universitatea din București-Facultatea de Sociologie, European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises - University of Trento și Centrul Național de Pregătire în Statistică putem prezenta astăzi prima sa ediție.

Atlasul folosește în principal date din Registrul Statistic (REGIS) al Institutului Național de Statistică și anume date din bilanțurile pe anii 2000, 2005, 2007, 2008, 2009 pentru toate organizațiile din formă de proprietate cooperatistă și formă de proprietate obștească.

Atlasul include principalele date naționale asupra economiei sociale, venituri, personal, domenii de activitate din România și câteva date regionale. Scopul Atlasului este să contribuie la cunoașterea economiei sociale din România, a ponderii sale în economia națională și a principalelor sale dimensiuni. Institutul de Economie Socială (IES) al FDSC va publica periodic acest Atlas.

Sumar

Introducere	4
Conceptul de economie socială	4
Economia Socială din România – Principalii indicatori	10
Asociațiile și Fundațiile	16
Casele de ajutor reciproc	28
Cooperativele de credit	33
Cooperația.....	34
Economia Socială: Atlas regional	40
Anexe	44
Bibliografie	49

Introducere

Conceptul de economie socială a intrat relativ recent în dezbaterile publică și academică deși formele sale constitutive au o istorie mai mult sau mai puțin îndelungată atât în România cât și în celelalte țări din spațiul european.

Atlasul Economiei Sociale din România este realizat în cadrul componentei de cercetare a proiectului Prometeus “Promovarea economiei sociale în România prin cercetare, educație și formare profesională la standarde europene” al Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile. Prin Atlasul Economiei Sociale ne-am propus să grupăm, pentru prima dată și în cadrul unui singur document, principalele date de natură economică ale organizațiilor economiei sociale din România.

Conceptul de Economie Socială

Conceptul de economie socială desemnează multitudinea inițiativelor colective cu scop social ce se desfășoară între granițele sectorului public și cel privat de afaceri. Scopul social al activității economice nu se referă exclusiv la furnizarea de servicii sociale, așa cum ar putea indica termenul, ci vizează finalitatea socială a unei diversități de activități ce-si propun satisfacerea unor nevoi individuale, de interes mutual sau general.

Elementele definitorii ale economiei sociale derivă din analiza trăsăturilor (mecanisme de operare, principii și valori) comune formelor organizaționale ce o compun*. Sumarizând aceste trăsături și principii constitutive putem defini economia socială drept pluralitatea de organizații ce au în comun următoarele 3 caracteristici:

- Sunt organizații private cu *misiune socială explicită* în sensul că urmăresc în mod primordial satisfacerea nevoilor membrilor sau unor comunități mai largi, mai degrabă decât maximizarea profiturilor.
- Sunt supuse *constrângerii nedistribuției totale sau parțiale a profiturilor* (excedentelor), între membri sau administratori, iar, în cazul în care distribuția are loc, aceasta nu este proporțională cu aportul la capitalul inițial ci cu activitățile sau tranzacțiile din cadrul organizației.
- Sunt *organizații ce dispun de mecanisme de tip democratic* în ceea ce privește conducerea, managementul, definirea sau redefinirea nevoilor sociale comune.

Principalii actori ai Economiei Sociale

Elementele definitorii ale economiei sociale enumerate mai sus, se regăsesc, mai mult sau mai puțin**, în trei forme de organizare specifice fenomenului asociativ și anume : *cooperativele, Asociațiile și Fundațiile și societățile mutuale*. Acestea constituie principalele componente instituționale ale economiei sociale, fiind uneori cunoscute și sub denumirea de *organizații sau întreprinderi ale economiei sociale****.

* definiții ale economiei sociale, acceptate la nivel academic sau politic au fost elaborate de Centrul Internațional de Cercetare și Informare asupra Economiei Publice, Sociale și Cooperativelor (CIRIEC) www.ciriec.ulg.ac.be/ sau în Carta principiilor economiei sociale dezvoltată de rețeaua CEP-CMAF, 2002.

**caracteristicile economiei sociale precum și cele proprii întreprinderii sociale, descrise mai jos, trebuie înțelese nu ca cerințe stricte de încadrare în categoria organizațiilor de economie socială ci mai degrabă ca “tipuri ideale”, în sens weberian, instrumente de cercetare prin intermediul cărora organizații diferite sunt poziționate pe un continuum al economiei sociale.

***Întreprinderile de economie socială nu trebuie confundate cu întreprinderile sociale, după cum vom vedea mai jos, deși uneori aceste concepte sunt folosite în sinonimie.

Cooperativele

Cooperativele sunt asociații de persoane (fizice și/sau juridice), autonome și voluntare, ce urmăresc îndeplinirea unor scopuri comune de natură economică, socială și culturală în domenii foarte diverse precum: agricol, comerț, meșteșugăresc, locuințe, utilități și mai recent, servicii sociale.

În România, societățile cooperative sunt înființate și funcționează în baza Legii nr. 1 din 2005, cele mai cunoscute forme la nivelul publicului larg fiind cooperativele meșteșugărești și de consum. O altă formă cooperatistă, de interes în cadrul prezentului raport, este constituită din cooperativele de credit ce sunt asociații autonome de persoane fizice a căror activitate se desfășoară, cu precădere, pe principiul întraajutorării financiare între membrii operatori; acestea sunt înființate și funcționează în baza Ordonanței de Urgență nr. 99 din 2006.

Societățile mutuale

Ca și celelalte entități de economie socială, întreprinderea sau societatea mutuală este o asociere autonomă de persoane care se unesc voluntar, având drept scop principal satisfacerea nevoilor lor comune și nu maximizarea profitului sau a randamentului capitalului investit. Deosebirea principală dintre mutualități și cooperative constă în faptul că primele operează cu fonduri proprii, care sunt colective și indivizibile, neexistând un capital împărțit în părți distincte între membri.

Conform definiției CIRIEC, o societate mutuală este o asociație autonomă de persoane fizice sau juridice, unite voluntar cu scopul principal de a satisface nevoile lor comune în asigurare (de viață și non-viață), într-ajutorare, sănătate, acces la servicii financiare și care desfășoară activități făcând obiectul unei concurențe. În Europa, societățile mutualiste sunt forme mutuale de asigurare care acționează în două domenii principale: cele de sănătate, prin care sunt acoperite riscuri precum boală, handicap sau deces și cele care asigură toate tipurile de risc.

Trebuie remarcat că în România aceste tipuri de mutualități sunt aproape inexistente, singurele forme apropiate acestora fiind reprezentate de casele de ajutor reciproc, asemănătoare uniunilor de credit din Europa, care au drept principal scop acordarea de împrumuturi cu dobândă pentru nevoi personale și într-o mai mică măsură realizarea de activități conexe cu caracter social, cultural sau turistic; există două tipuri de case de ajutor reciproc și anume: casele de ajutor reciproc ale salariaților, respectiv casele de ajutor reciproc ale pensionarilor.

Asociațiile și Fundațiile

Asociațiile și Fundațiile, cunoscute mai ales sub denumirea umbrelă de organizații neguvernamentale și non profit, desfășoară o paletă foarte largă de activități având drept principale funcții: reprezentarea și promovarea intereselor membrilor (asociații civice și profesionale), redistribuția fluxurilor financiare (fundațiile finanțatoare, organizațiile umanitar-filantropice) și mai recent furnizarea de servicii și bunuri prin activități economice.

Elementele definitorii ale organizațiilor neguvernamentale și nonprofit, formulate în cadrul proiectului de cercetare internațională condus de John Hopkins University (inițiat în 1990) sunt acceptate în mod larg de către comunitatea științifică din domeniu; conform acestei definiții, sectorul non-profit include organizații voluntare, formale, private și care nu distribuie eventualele profituri membrilor, administratorilor sau oricăror altor grupe de “proprietari”.

În România, Asociațiile și Fundațiile – care sunt înființate și funcționează în baza Ordonanței nr. 26 din 2000 – sunt organizații al căror scop principal este nepatrimonial, dar care pot desfășura și activități economice direct sau prin înființarea de societăți comerciale.

Deși formal, toate Asociațiile și Fundațiile sunt considerate drept parte integrantă a economiei sociale, o serie de abordări subliniază faptul că organizațiile care dezvoltă explicit și în mod continuu activități de producție sau furnizare servicii sunt mult mai apropiate de cadrul conceptual al economiei sociale în comparație cu cele care au drept principal scop reprezentarea sau redistribuția de fluxuri financiare. În acest sens, Atlasul Economiei Sociale evidențiază organizațiile neguvernamentale cu activitate economică atât ca parte integrantă a sectorului neguvernamental cât și separat tocmai pentru a marca cât mai clar orientarea economică a sectorului asociativ.

Conceptul de Întreprindere Socială

Conceptul de “Întreprindere Socială” are o dublă semnificație: pe de o parte reprezintă un concept științific ce desemnează o serie de noi caracteristici ale “întreprinderilor de economie socială” tradiționale, în special ale cooperativelor și asociațiilor; pe de altă parte, întreprinderea socială se referă la un set de noi forme organizaționale transpuse uneori în noi realități juridice ale economiei sociale și care sunt considerate adesea un subgrup distinct al acesteia.

În prima variantă, *întreprinderea socială marchează o serie de noi tendințe (mecanisme de funcționare sau comportamente organizaționale) ale economiei sociale și anume:*

- Tendința asociațiilor de a iniția activități antreprenoriale de furnizare de servicii și asumarea explicită, de către membri și angajați, a riscurilor de viabilitate financiară al acestor inițiative; orientarea tot mai pronunțată în ultimii ani a organizațiilor neguvernamentale din România către activități de auto-susținere financiară (vânzări de servicii directe sau contractări publice) se încadrează în aceeași tendință;
- Tendința cooperativelor tradiționale de a-și extinde domeniul de activitate prin furnizarea de servicii sociale și orientarea acestora către un public mai larg decât cercul de interes mutual al membrilor; termenul de întreprindere socială (impresa sociale) a fost utilizat pentru prima oară în Italia, la sfârșitul anilor 80, tocmai pentru a marca existența cooperativelor sociale și evoluția acestora dinspre cooperativele tradiționale.
- Nu în ultimul rând, tendința întreprinderilor de economie socială de a încorpora cât mai mulți constituenți (“stakeholderi”, precum: angajați, beneficiari, membri sau voluntari) în procesul democratic de conducere și management al organizațiilor.

În acest context, conceptul de întreprindere socială reprezintă o lărgire al celui de economie socială, adăugând trei noi trăsături celor trei deja existente și menționate mai sus (misiunea socială, caracterul democratic și nedistribuția parțială sau totală a profiturilor) și anume: orientarea antreprenorială în furnizarea de servicii sociale, țintirea unui segment mai larg de beneficiari și creșterea calitativă a proceselor de control democratic. O definiție unanim acceptată la nivel european a întreprinderii sociale, ce combină un set de indicatori sociali și economici a fost dezvoltată de către Rețeaua de Cercetare Europeană EMES <http://www.emes.net>.

Evidențierea acestor noi trăsături ale “noii economiei sociale” a condus la *aparitia unor noi forme juridice de organizații care adesea sunt grupate sub denumirea de întreprinderi sociale* (chiar dacă nu se denumesc astfel) și la recunoașterea acestora în cadrele de politici publice europene drept furnizori alternativi de servicii sociale.

Acest proces a început odată cu legiferarea cooperativei sociale de către Parlamentul Italian în 1991, modelul cooperăției sociale italiene fiind preluat în noile cadre juridice ale unor țări precum: Portugalia(1998): *Cooperativa de Solidariedade Social*; Spania(1999): *Cooperativa de Iniciativa Social*; Franța(2001): *Société Coopérative d'Intérêt Collectif* și mai recent în Polonia(2007). În țări precum Finlanda (2003) și Italia (2006), termenul de întreprindere socială desemnează o categorie legală la care poate “aplica” orice tip de organizație eligibilă, indiferent de statut juridic, în condițiile respectării unui set de cerințe privind domeniul de activitate, principiile de constituire și regulile interne de funcționare.

Un domeniu major de intervenție al întreprinderilor sociale la nivel european îl reprezintă integrarea profesională și socială a grupurilor sociale vulnerabile la excludere permanentă de pe piața muncii (Work Integration Social enterprises sau WISE); Întreprinderile sociale din Finlanda sau Cooperativele Sociale din Polonia au drept scop exclusiv integrarea pe piața muncii a unor astfel de grupuri vulnerabile specifice.

În România, pot fi încadrate în categoria întreprinderilor sociale, din punct de vedere științific, alături de organizațiile tradiționale și societățile comerciale înființate și controlate în totalitate de către organizațiile neguvernamentale sau societățile comerciale în care funcționează unități protejate autorizate.

Trebuie de asemenea menționată existența în dezbateră publică a unor noi categorii juridice ce se subsumează conceptului de întreprindere socială de tipul WISE și care se regăsesc în propunerea Legii Cadru privind Economia Socială inițiată de MMFPS și anume: Cooperativa Socială (societatea cooperativă de gradul 1 ale cărei activități includ furnizarea de servicii sociale în vederea integrării persoanelor din grupuri vulnerabile) și Întreprinderea de Inserție Socială (persoana juridică de drept privat ale cărei activități cu caracter social și economic includ activități care vizează inserția socio-profesională a persoanelor aparținând grupurilor vulnerabile).

Economia Socială, Sectorul Public și Mecanismele Pieței

Organizațiile economiei sociale se disting de domeniul public, fiind persoane juridice de drept privat; chiar dacă pot beneficia de resurse publice, mai ales în cazul asociațiilor și fundațiilor, întreprinderile economiei sociale sunt autonome din punct de vedere decizional și managerial față de autoritățile publice.

Întreprinderile economiei sociale diferă totodată de întreprinderile economiei de piață, capitaliste, acestea din urmă având drept obiectiv ultim maximizarea profitului, ce poate fi distribuit acționarilor, proporțional cu aportul acestora la capitalul inițial. Întreprinderile economiei sociale “lucrează cu capital dar nu în favoarea acestuia”.

Cooperativele constituie un caz aparte în cadrul economiei sociale în sensul că pe de o parte, conform statutului acestora, cooperativele pot distribui parțial sau total eventualele profituri, proporțional cu aportul de capital al membrilor cooperatori; pe de altă parte majoritatea veniturilor cooperativelor sunt generate prin vânzarea produselor și serviciilor pe piață, la prețuri semnificative din punct de vedere economic. Deși prezintă mecanisme de operare specifice pieței, mecanismele de guvernare (democratice) și misiunea acestora (servesc interesul comun al membrilor) le apropie fundamental de sectorul economiei sociale.

La polul opus, Asociațiile și Fundațiile reprezintă actori ai economiei sociale ce operează preponderent într-o logică diferită de cea tradițională a pieței, în sensul că adeseori dispun de surse de venituri multiple generate în afara mecanismelor pieței (donații private sau subvenții publice) iar vânzările de produse sau servicii, ocazionale sau permanente, sunt furnizate adeseori în mod gratuit sau la prețuri nesemnificative din punct de vedere economic.

Economia Socială, Întreprinderea Socială și Conceptele alternative

Sectorul terțiar se referă la toate activitățile de natură social-economică disjuncte celor desfășurate în spațiul autorităților publice sau în cadrul economiei de piață și este adeseori folosit ca sinonim pentru economia socială.

*Sectorul neguvernamental – ce desemnează în sens larg multitudinea entităților ce desfășoară activități în afara sferei de autoritate a statului - este adeseori asociat cu *sectorul non-profit*, a cărui caracteristică principală este reprezentată de *nedistributivitatea totală a profiturilor*; prin urmare cooperativele sunt excluse din cadrul sectorului non-profit.*

Spre deosebire de abordarea non-profit, conceptul de economie socială pune accentul pe caracterul democratic al organizațiilor și pe constrângerea de *nedistributivitate parțială a profiturilor*, fiind astfel un concept mai larg decât cel non-profit.

Conceptul de *societate civilă* vizează activitățile colective instituționalizate sau informale care au drept principală funcție reprezentarea și promovarea intereselor membrilor. Abordarea de economie socială vizează doar entitățile instituționalizate (cu personalitate juridică) și diferențiază între activitățile de reprezentare și cele cu un pronunțat caracter economic, de furnizare de bunuri

sau servicii de interes mutual sau general; în acest context, economia socială reprezintă ceea ce s-ar putea numi sub-sectorul economic al sectorul neguvernamental sau al societății civile.

Antreprenoriatul Social și corolarele acestuia: antreprenorul social și investiția socială – folosit adesea în sinonimie cu întreprinderea socială și mai puțin cu economia socială, cu precădere în literatura științifică din SUA – reprezintă un concept difuz ce înglobează o serie extrem de largă de tendințe societale și inițiative cu caracter social precum: adoptarea unor practici proprii lumii afacerilor de către managementul public sau non-profit și nu în ultimă instanță inițiativele individuale de activism voluntar sau cele lansate de filantropi celebri.

Definiția întreprinderii sociale dezvoltată de Rețeaua de Cercetare EMES și unanim acceptată la nivel european, exclude din cadrul întreprinderilor sociale societățile comerciale angajate în proiecte sociale sau inițiativele sociale individuale recunoscând în același timp rolul important pe care firmele îl pot avea în susținerea întreprinderilor sociale sau importanța unor lideri vizionari în coagularea acțiunilor colective.

Atlasul Economiei Sociale din România

Atlasul Economiei Sociale din România grupează date generale și de natură economică și financiară ale organizațiilor de economie socială din România și anume: *Asociații și Fundații, Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților, Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor, Cooperative Meșteșugărești, Cooperative de Consum și Cooperative de Credit.*

Datele cuprinse în Atlas se referă la *organizațiile “active” ale economiei sociale*, înțelegând prin aceasta organizațiile care au depus bilanț contabil în anii aferenți perioadei de cercetare: 2000-2009. Acolo unde a fost posibil, sunt prezentate și date despre *organizațiile “înregistrate”*, cuprinse fie în Registrul ONG din cadrul Ministerului de Justiție sau în Registrul Comerțului pentru cooperative. Evident doar organizațiile înregistrate care au depus bilanț contabil se regăsesc în cadrul organizațiilor active.

Principalele date utilizate în cadrul acestui raport (active immobilizate, venituri, rezultatul exercițiului financiar sau personalul salariat) au fost extrase și agregate din bilanțurile contabile ale entităților de economie socială depuse la Ministerul Finanțelor și aflate în evidență Institutului Național de Statistică. Aceste date au fost furnizate de către Centrul Național de Pregătire în Statistică (CNPS), din cadrul INS, partener al FDSC în cadrul proiectului Prometeus.

Economia Socială din România - Principalii indicatori economici

Principalele organizații ale economiei sociale din România sunt: Asociațiile și Fundațiile, Casele de Ajutor Reciproc (CAR) și Cooperativele. Atlasul Economiei Sociale include informații privind următoarele entități și sub-entități ale economiei sociale: Asociații și Fundații, Asociații și Fundații ce desfășoară activități economice, CAR Salariați, CAR Pensionari, Cooperativele Meșteșugărești, Cooperative de consum și Cooperative de credit. Cele trei forme cooperatiste incluse în prezentul raport reprezintă mai mult de 95% din totalul societăților cooperatiste din România.

Tabelul de mai jos prezintă numărul și principalii indicatori financiari ai organizațiilor de economie socială active (care au depus bilanț contabil) la sfârșitul anului 2009.

Tabel 1. Organizațiile Economiei Sociale: Indicatori Financiari (1)

2009	Nr. Organizații Active	Total Imobilizări (Lei)	Total Venituri (Lei)	Total Excedent (Lei)	Total Personal Salariat
Asociații și Fundații	23,100	4,487,997,415	4,318,562,541	643,597,873	109,982
ONG cu act. economică	2,471	2,092,026,105	1,889,902,178	235,425,576	23,551
Case de Ajutor Reciproc	897	1,077,861,865	230,927,692	67,574,847	18,999
CAR Salariați	704	570,490,474	116,289,083	36,940,866	16,275
CAR Pensionari	193	507,371,391	114,638,609	30,633,981	2,724
Coop Meșteșugărești	788	597,105,105	760,469,633	38,138,113	25,553
Coop Consum	894	151,027,781	591,473,959	12,065,928	16,389
Cooperative de credit/ Bănci Cooperatiste	65	81,707,645	132,701,737	3,697,641	1,419
Total	25,744	6,395,699,811	6,034,135,562	765,074,402	172,342

Sursa: INS, 2009

Economia Socială din România include un număr de aproximativ 70.000 de organizații înregistrate, din care 25.744 au fost identificate ca fiind organizații active, aflate în statisticile INS. Veniturile cumulate ale organizațiilor active, la nivelul anului 2009 atingeau valoarea de peste 6 miliarde lei, echivalentul a 1,5 miliarde euro. În cadrul organizațiilor de economie socială activau peste 170.000 salariați, ceea ce reprezintă 4,6 % din totalul populației salariate din mediul privat.

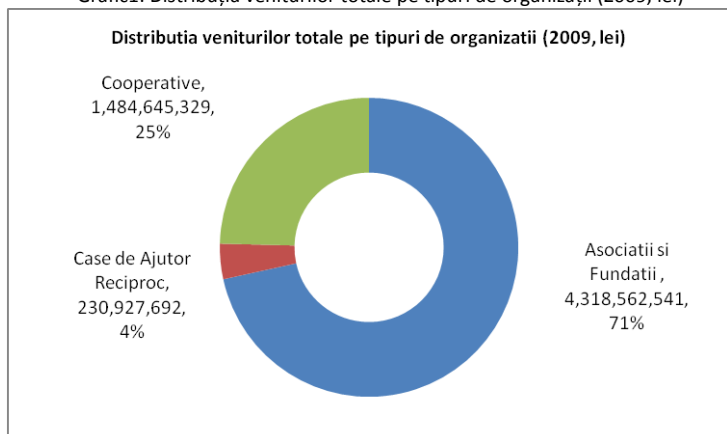
Principalii indicatori economici ai actorilor de economie socială din România sunt prezentați în tabelul și graficele de mai jos:

Tabel 2. Organizațiile Economiei Sociale: Indicatori Financiari (2)

2009	Total Active (Lei)	Total Venituri (Lei)	Total excedent (Lei)	Total Personal
Asociații și Fundații	4,487,997,415	4,318,562,541	643,597,873	109,982
Case de Ajutor Reciproc	1,077,861,865	230,927,692	67,574,847	18,999
Cooperative	829,840,531	1,484,645,329	53,901,682	43,361

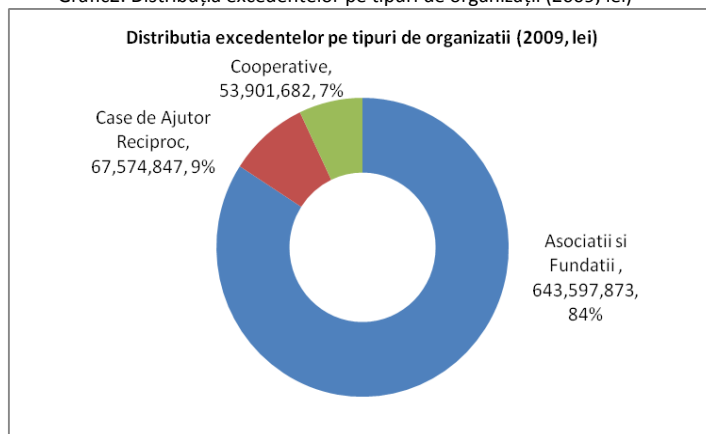
Sursa: INS, 2009

Grafic1: Distribuția veniturilor totale pe tipuri de organizații (2009, lei)

Sursa: INS, 2009

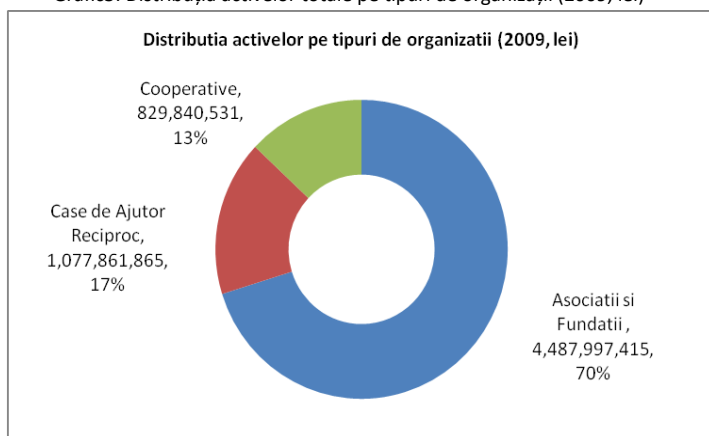
Grafic2: Distribuția excedentelor pe tipuri de organizații (2009, lei)

Sursa: INS, 2009

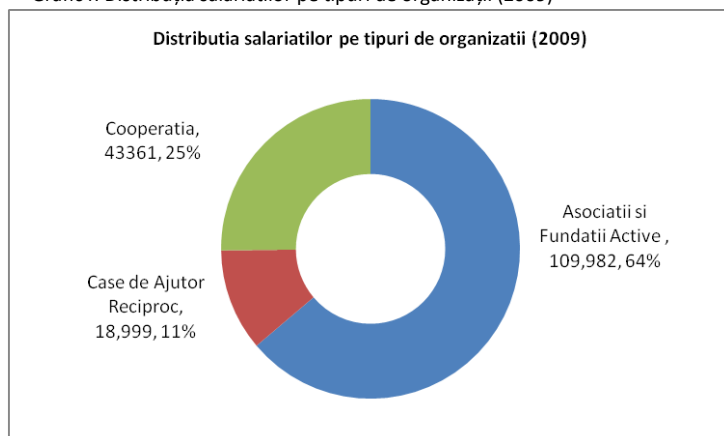
În cadrul organizațiilor de economie socială, cele mai mari venituri sunt generate de Asociații și Fundații (71% din total venituri), urmate de Cooperative (25% din Total) și CAR (4%); în ceea ce privește excedentele generate la nivelul anului 2009, cea mai mare pondere aparține Asociațiilor și Fundațiilor (84% din totalul excedentelor organizațiilor de economie socială), urmate de CAR (9%) și Cooperative (7%).

Grafic3: Distribuția activelor totale pe tipuri de organizații (2009, lei)

Sursa: INS, 2009

Grafic4: Distribuția salariaților pe tipuri de organizații (2009)

Sursa: INS, 2009

Asociațiile și Fundațiile dispun de cel mai mare volum de active imobilizate (70% din total active), urmate de CAR (17%) și Cooperative (13%). Cei mai mulți salariați se regăsesc în cadrul Asociațiilor și Fundațiilor (64% din total salariați), urmate de cooperative (25% din total) și CAR (11%).

Asociațiile și Fundațiile constituie cel mai reprezentativ segment al economiei sociale din România atât din punct de vedere numeric (peste 23.000 de organizații active la nivelul anului 2009) cât și din punct de vedere al veniturilor, activelor imobilizate sau al personalului salariat. Acestea generează peste două treimi din totalul veniturilor și locurilor de muncă din cadrul economiei sociale din România.

Domenii de activitate ale economiei sociale

Economia socială din România este prezentă în majoritatea domeniilor de activitate ale economiei naționale.

Tabelul de mai jos prezintă distribuția organizațiilor de economie socială pe secțiuni de clasificare a activităților de economie națională (CAEN), ultima coloană evidențiind tipul de organizație preponderent fiecărei secțiuni CAEN. Apartenența la un anumit domeniu CAEN a fost indicată de către responsabilii organizațiilor la momentul depunerii bilanțului contabil aferent anului 2009.

Tabel 3. Organizațiile Economiei Sociale: Domenii de activitate (secțiuni CAEN)

Secțiuni CAEN	Coduri CAEN	Numar de Organizații	%	Tip predominant de Organizație
A - Agricultură, silvicultură și pescuit	0111 - 0322	778	3.0%	Asociații
B - Industria extractivă	0510 - 0990	18	0.1%	
C - Industria prelucrătoare	1011 - 3320	506	2.0%	Cooperative
F – Construcții	4110 - 4399	60	0.2%	
G – Comerț ...	4511 - 4799	1005	3.9%	Cooperative
H - Transport și depozitare	4910 - 5320	15	0.1%	
I - Hoteluri și restaurante	5510 - 5630	38	0.1%	
J - Informații și comunicații	5811 - 6399	149	0.6%	Asociații
K - Intermedieri financiare și asigurări	6411 - 6630	1113	4.3%	CAR și Cooperative de Credit
L – Tranzacții imobiliare	6810 - 6832	142	0.5%	
M – Activități profesionale, științifice ...	6910 - 7500	201	0.8%	
N – Activități de servicii administrative ...	7711 - 8299	140	0.5%	
P – Învățământ	8510 - 8560	1636	6.3%	Asociații
Q - Sănătate ...	8610 - 8899	2693	10.4%	Asociații, CARP
R – Activități de spectacole, culturale și recreative	9001 - 9329	5640	21.8%	Asociații
S - Alte activități de servicii	9411 - 9609	4485	17.3%	Asociații
Lipsă cod CAEN sau Alte Activități Asociative	0 / 9499	7174	27.7%	Asociații

Sursa: INS, 2011

Distribuția organizațiilor pe tipuri CAEN evidențiază o largă diversitate a domeniilor de economie socială din România, cele mai reprezentative din punct de vedere statistic fiind secțiunile: Activități de spectacole și culturale (ce include organizațiile sportive și religioase), activitățile de servicii, sănătate, învățământ și Intermedieri financiare. Trebuie remarcat că 45% din organizații nu pot fi încadrate într-o secțiune CAEN specifică, de vreme ce responsabilii organizațiilor fie au indicat secțiunile “ Alte activități de servicii” și “ Alte activități asociative”, fie au omis să completeze secțiunea din formular.

Mișcarea cooperatistă din România dispune de o prezență semnificativă în cadrul comerțului și industriei prelucrătoare. Tabelul de mai jos prezintă distribuția cooperativelor pe secțiuni de clasificare a activităților de economie națională (CAEN):

Tabel 4: Cooperativele: Domenii de activitate (secțiuni CAEN)

Secțiuni CAEN	Coduri CAEN	Nr. Organizații	% din total
G - Comerț ...	4511 - 4799	934	50.5%
C - Industria prelucrătoare	1011 - 3320	461	24.9%
S - Alte activități de servicii	9411 - 9609	169	9.1%
L - Tranzacții imobiliare	6810 - 6832	91	4.9%
K - Intermedieri financiare și asigurari	6411 - 6630	65	3.5%
F – Construcții	4110 - 4399	41	2.2%
M - Activități profesionale, științifice ...	6910 - 7500	29	1.6%
I - Hoteluri și restaurante	5510 - 5630	27	1.5%

Datorită numărului relativ mare de asociații și fundații ce prezentau codul CAEN “alte activități asociative” sau nu dispuneau de un cod CAEN, am întreprins o operație de realocare a acestor organizații pe baza aplicării unor cuvinte-cheie specifice fiecărui sub-sector pe denumirile organizațiilor “nealocate” sau pe descrierea misiunii acestora, disponibilă în cadrul Registrului ONG de la Ministerul Justiției.

De asemenea, s-au reorganizat secțiunile CAEN astfel încât să corespundă cât mai adecvat domeniilor de activitate ale asociațiilor și fundațiilor; astfel, de exemplu, din cadrul activităților de spectacole, culturale și recreative s-au extras și raportat separat organizațiile sportive și organizațiile culturale. Această activitate a fost realizată cu ajutorul unei grupe de studenți din Cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității București, partener al FDSC în cadrul proiectului Prometeus.

Principalele domenii de activitate ale Asociațiilor și Fundațiilor din România, obținute în urma procesului de reclasificare cât și datele economice asociate acestora sunt evidențiate în tabelul de mai jos:

Tabel 5. Principalele domenii de activitate ale Asociațiilor și Fundațiilor (AF) din România

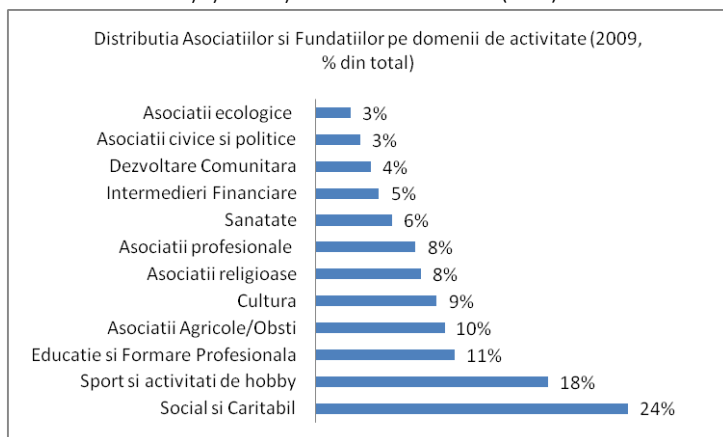
Domenii de activitate	2009 (total AF)	2009 (% din total AF)	2009 (Total venituri)	2009 (% din Total venituri)	2009 (Total venituri economice)	2009 (% din Total venituri economice)	2009 (Total Personal)	2009 (% dinTotal Personal)
Sociale și Caritabil	5,522	23.9%	1,112,972,238	25.8%	124,801,211	16%	18,221	16.6%
Sport și activitati de hobby	4,103	17.8%	592,930,500	13.7%	115,691,611	15%	25,804	23.5%
Educație, Cercetare și Formare Profesională	2,456	10.6%	508,887,395	11.8%	48,832,300	6%	25,537	23.2%
Asociații Agricole/Obști	2,278	9.9%	581,088,727	13.5%	241,101,088	30%	8,155	7.4%
Cultură	2,133	9.2%	188,505,951	4.4%	25,364,218	3%	3,522	3.2%
Asociații religioase	1,852	8.0%	928,843,727	21.5%	183,781,589	23%	17,122	15.6%
Asociații profesionale și sindicate	1,760	7.6%	258,496,995	6.0%	39,109,443	5%	8,500	7.7%
Sănătate, Medicină	1,344	5.8%	205,775,201	4.8%	43,949,172	6%	3,150	2.9%
Intermedieri Financiare	1,113	4.8%	230,927,692	5.3%	6,997,605	1%	18999	17,3%

Dezvoltare locala și Comunitară	968	4.2%	211,406,932	4.9%	36,757,193	5%	1,894	1.7%
Asociații civice și politice	786	3.4%	125,707,649	2.9%	11,587,612	1%	2,655	2.4%
Asociații ecologiste și de protecția animalelor	617	2.7%	113,918,037	2.6%	7,199,954	1%	1,924	1.7%

Sursa: INS, 2011

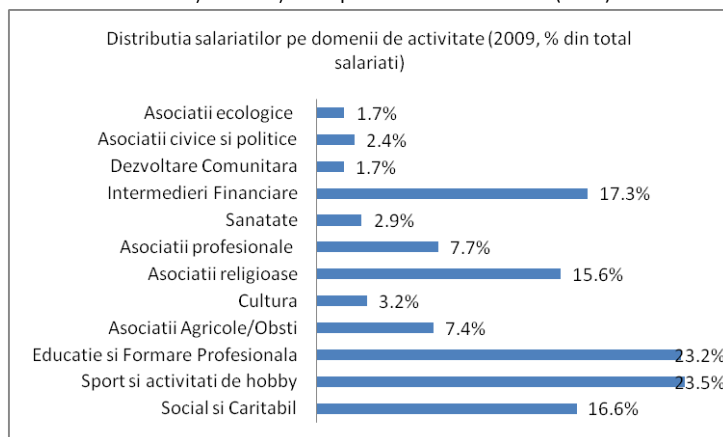
Ca număr de organizații, cele mai reprezentative domenii din cadrul asociațiilor și fundațiilor sunt cel social, caritabil (5522 organizații) și sportiv, recreativ (4103 organizații), urmate în pondere egală de către domeniul educațional (2456 organizații), asociații agricole și obști (2278), organizații culturale (2133 organizații) și organizații religioase (1852 organizații). Casele de ajutor reciproc se regăsesc în domeniul intermediarilor financiare (4,8% din total asociații și fundații) și într-un număr foarte mic în cadrul domeniului sănătății.

Grafic5: Asociații și Fundații: Domenii de activitate (2009)

Sursa: FDSC, 2011

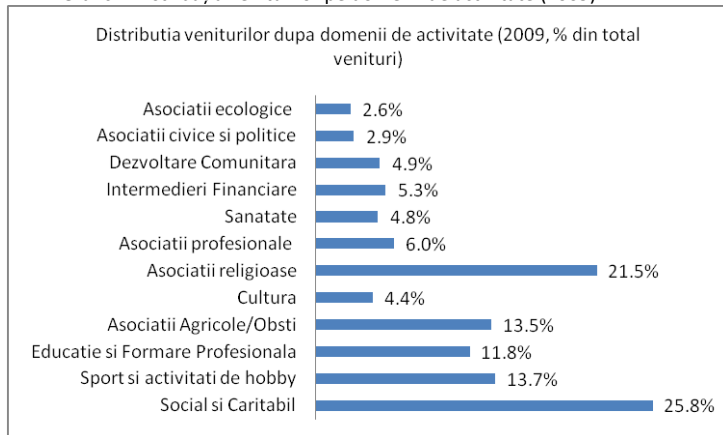
Grafic6: Distribuția salariaților după domeniul de activitate (2009)

Sursa: FDSC, 2011; INS 2011

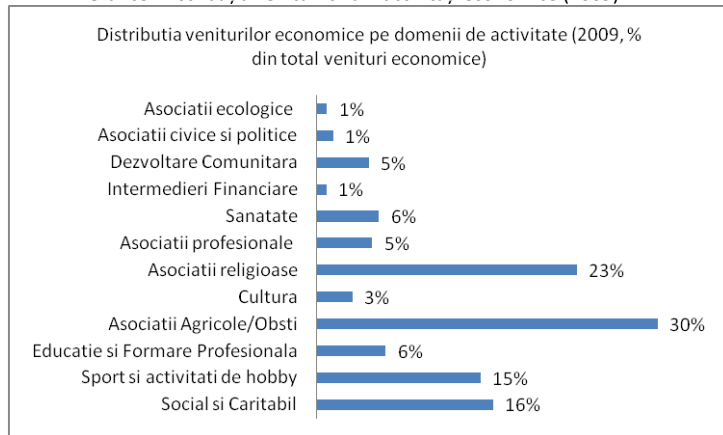
Distribuția personalului salariat după domeniul de activitate evidențiază faptul că organizațiile sportive (25.804 salariați, 23,5% din total) și organizațiile din domeniul educației (25.537 salariați, 23,2%) sunt cei mai mari angajatori din cadrul Asociațiilor și Fundațiilor din România, urmate la o distanță relativ mică de către Casele de Ajutor Reciproc (17,3%), organizațiile din domeniul social/caritabil(16,6%) și organizațiile religioase (15,6%).

Grafic7: Distribuția veniturilor pe domenii de activitate (2009)

Sursa: FDSC, 2011; INS 2011

Grafic8: Distribuția veniturilor din activități economice (2009)

Sursa: FDSC, 2011; INS 2011

La nivelul anului 2009, cele mai mari venituri au fost realizate în cadrul domeniului social și caritabil (25,8 % din total) și organizațiilor religioase (21,5%) în vreme ce domeniile care au atras cele mai mari venituri din activități economice* sunt reprezentate de către: obști și asociații agricole (30% din total) și organizații religioase (23%) urmate de domeniul social/ caritabil (16%) și organizațiile sportive (15%).

Repartiția regională a organizațiilor de economie socială

Distribuția regională a organizațiilor de economie socială este evidențiată în tabelele de mai jos:

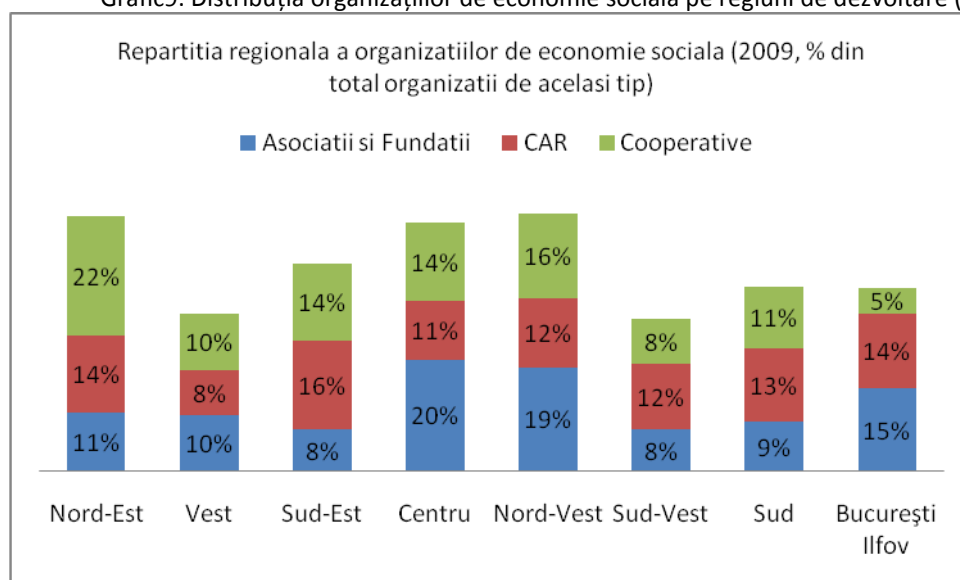
Tabel 6. Distribuția organizațiilor economiei sociale pe regiuni de dezvoltare (2009)

Regiune	Organizații de Economie Socială	% din Total	Asociații și Fundații (% din total)	CAR (% din total)	Cooperative (% din total)
Nord-Est	2996	11%	11%	14%	22%
Vest	2623	9%	10%	8%	10%
Sud-Est	2173	8%	8%	16%	14%
Centru	5044	18%	20%	11%	14%
Nord-Vest	4773	17%	19%	12%	16%
Sud-Vest	2041	7%	8%	12%	8%
Sud	2407	9%	9%	13%	11%
București Ilfov	3687	13%	15%	14%	5%
Rural	4,891	19%	18%	7,4%	19,1%

Organizațiile economiei sociale au o prezență consistentă în toate regiunile de dezvoltare din România, ponderile cele mai mari înregistrându-se în regiunile Centru (18% din total), Nord-Vest (17%) și București-Ilfov (13%). Asociațiile și Fundațiile dețin o pondere mai mare în regiunile cu nivel de dezvoltare mai ridicat (Centru, București-Ilfov sau Nord - Vest) în vreme ce Casele de Ajutor Reciproc sunt mai bine reprezentate în regiunile cu nivel de dezvoltare relativ mai scăzut. (Nord-Est și Sud-Est). În ceea ce privește cooperarea, aceasta dispune de o prezență semnificativă atât în regiunile cu nivel relativ ridicat de dezvoltare cât și în regiunile cu indice de dezvoltare scăzut.

* din punct de vedere contabil, veniturile organizațiilor neguvernamentale provin din activități nepatrimoniale, activități patrimoniale (economice) și din activități cu destinație specială; în cadrul Atlasului de Economie Socială, considerăm organizații care desfășoară activități economice, organizațiile care au inclus date de bilanț în categoria "venituri din activități economice"; datele trebuie preluate cu precauție deoarece Codul fiscal în vigoare clasifică veniturile ca și economice (cu scop lucrativ, patrimonial) sau fără scop lucrativ după criteriile discutabile. În literatura științifică, activitățile economice ale ONG se referă la vânzările directe de bunuri sau servicii și la contractele din fonduri publice de furnizare servicii.

Grafic9: Distribuția organizațiilor de economie socială pe regiuni de dezvoltare (2009)

Sursa: INS, 2009

Tabel 7. Organizațiile Economiei Sociale: Distribuția regională

2009	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum
Nord-Est	2490	90	35	12	211	158
Vest	2370	51	22	5	69	106
Sud-Est	1783	125	19	8	126	112
Centru	4702	74	22	7	91	148
Nord-Vest	4389	87	24	14	106	153
Sud-Vest	1790	79	27	4	64	77
Sud	2091	86	34	10	74	112
București Ilfov	3485	112	10	5	47	28
România	23100	704	193	65	788	894
Rural	<i>4,158</i>	<i>52</i>	<i>14</i>		<i>5</i>	<i>683</i>

Sursa: INS, 2009

19% din totalul organizațiilor de economie socială își desfășoară activitatea în mediul rural, cele mai reprezentative dintre acestea fiind obștile și asociațiile agricole din cadrul sectorului neguvernamental și cooperația de consum, cea din urmă constituind o realitate organizațională preponderent rurală. Obștile și asociațiile agricole generează mai bine de 30% din totalul veniturilor economice ale Asociațiilor și Fundațiilor din România, constituind prin urmare una dintre cele mai reprezentative forme de economie socială din România.

Asociațiile și Fundațiile

Asociațiile și Fundațiile, cunoscute și sub denumirea umbrelă de organizații neguvernamentale sau nonprofit au înregistrat o dinamică accentuată odată cu revenirea României la un regim politic democratic.

Tabelul de mai jos prezintă evoluția numărului de Asociații și Fundații înregistrate în registrul ONG din cadrul Ministerului Justiției, a ratelor de activitate organizaționale, calculate ca raport între numărul organizațiilor active (ce au depus bilanț contabil în respectivul an de raportare) și cele înregistrate și a ratelor de activitate economică (raport între organizații ce desfășoară activități economice și cele active, cu bilanț depus). După cum am menționat mai sus, organizațiile care desfășoară activități economice sunt organizațiile care au inclus date de bilanț în rubrica “venituri din activități economice” din bilanțul contabil.

Tabel 8. Evoluția numărului de Asociații și Fundații din România

	2000	2005	2007	2008	2009
Asociații și Fundații Înregistrate (Registrul ONG)	32,160	49,038	56,832	60,261	64,197
Asociații și Fundații Active (INS)	10,730	16,937	19,819	20,945	23,100
Rate de activitate	33.4%	34.5%	34.9%	34.8%	36.0%
Asociații și Fundații cu act. economică (INS)	1,265	2,536	3,203	2,416	2,471
Rate de act. economică	11.8%	15.0%	16.2%	11.5%	10.7%

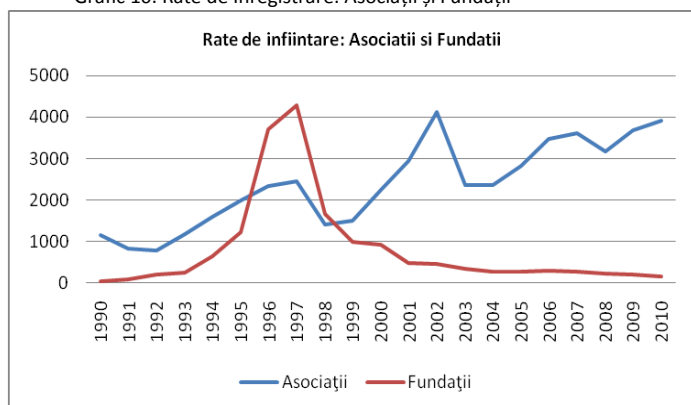
Sursa: Registrul ONG, Min. Justiției, INS, 2011

Tabel 9: Rate anuale de înregistrare ale Asociațiilor și Fundațiilor: 1990-2010

An	Înregistrări anuale Asociații	Rate anuale (Asociații)/ % față de anul anterior	Înregistrări Cumulate Asociații	Înregistrări anuale Fundații	Rate anuale (Fundații) % față de anul anterior	Înregistrări Cumulate Fundații	% Asociații din Total
1990	1145			32			
1991	832	-27.3%	1,977	76	137.5%	108	94.8%
1992	788	-5.3%	2,765	191	151.3%	299	90.2%
1993	1170	48.5%	3,935	249	30.4%	548	87.8%
1994	1602	36.9%	5,537	628	152.2%	1176	82.5%
1995	1976	23.3%	7,513	1217	93.8%	2393	75.8%
1996	2336	18.2%	9,849	3713	205.1%	6106	61.7%
1997	2445	4.7%	12,294	4283	15.4%	10389	54.2%
1998	1416	-42.1%	13,710	1667	-61.1%	12056	53.2%
1999	1501	6.0%	15,211	997	-40.2%	13053	53.8%
2000	2237	49.0%	17,448	919	-7.8%	13972	55.5%
2001	2951	31.9%	20,399	486	-47.1%	14458	58.5%
2002	4131	40.0%	24,530	447	-8.0%	14905	62.2%
2003	2362	-42.8%	26,892	341	-23.7%	15246	63.8%
2004	2350	-0.5%	29,242	261	-23.5%	15507	65.3%
2005	2817	19.9%	32,059	260	-0.4%	15767	67.0%
2006	3475	23.4%	35,534	283	8.8%	16050	68.9%
2007	3607	3.8%	39,141	263	-7.1%	16313	70.6%
2008	3168	-12.2%	42,309	230	-12.5%	16543	71.9%
2009	3686	16.4%	45,995	196	-14.8%	16739	73.3%
2010	3919	6.3%	49,914	151	-23.0%	16890	74.7%

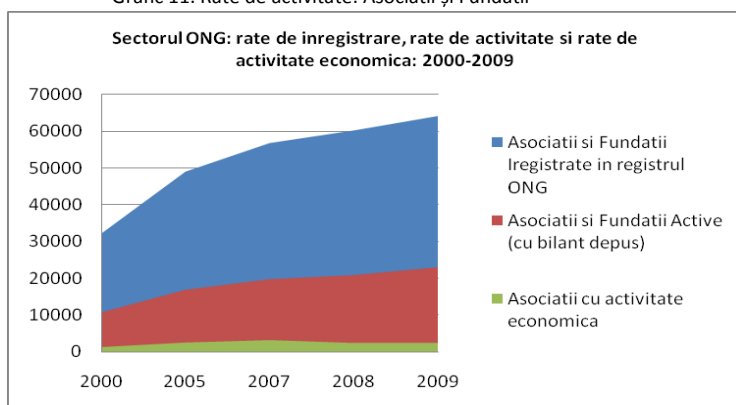
Sursa: Registrul ONG, Ministerul Justiției

Grafic 10. Rate de înregistrare: Asociații și Fundații

Sursa: Registrul ONG, 2011

Grafic 11. Rate de activitate: Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2011

Graficele de mai sus indică o tendință constantă de creștere a numărului de organizații înregistrate, datorată în principal ratelor de înregistrare ale asociațiilor, constant pozitive de-a lungul întregii perioade de raportare. Fondațiile, care reprezintă aproximativ 25% din total organizații la nivelul anului 2009, înregistrează un trend descrescător al ratelor de înregistrare începând cu anul 1997.

La sfârșitul anului 2009, existau 64197 organizații înregistrate în Registrul ONG; dintre acestea doar 36% au depus bilanț contabil la începutul anului următor; evoluția (constantă) a ratelor de activitate (organizații cu bilanț raportat la organizații înregistrate) indică faptul că puțin mai mult de o treime din organizații obișnuiesc să completeze bilanțul contabil la sfârșitul fiecărui an fiscal.

Numărul organizațiilor ce desfășoară activități economice prezintă o tendință descrescătoare raportat la maximum de organizații cu activități economice atins în 2007 (3.203 organizații); cu toate acestea, veniturile din activități economice, după cum vom vedea mai jos, înregistrează creșteri în valoare absolută în perioada 2007-2009, ceea ce denotă o consolidare a nucleului semnificativ economic din cadrul sectorului neguvernamental.

Imobilizări și Venituri

Tabelele de mai jos evidențiază evoluția imobilizărilor și veniturilor asociațiilor și fundațiilor în perioada 2000-2009:

Tabel 10. Sectorul Nегuvernamental: Evoluția Activelor Imobilizate și a veniturilor

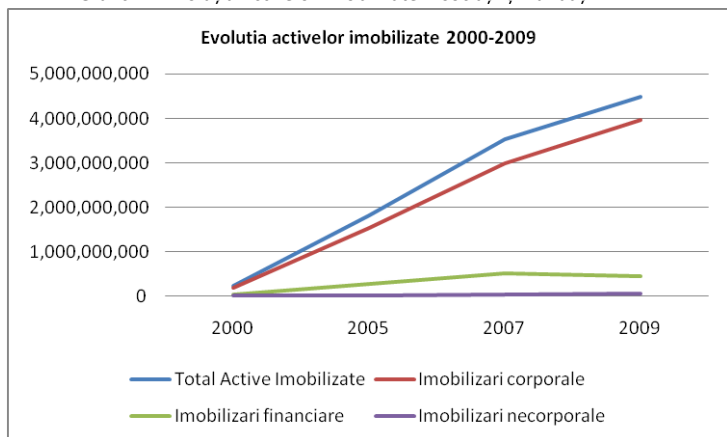
Asociații și Fundații	2000	2005	2007	2009
Medie Active Imobilizate (Lei)	21,970	107,496	178,299	194,286
Total Active Imobilizate (Lei), din care:	235,740,501	1,820,658,693	3,533,699,798	4,487,997,415
% Imobilizări corporale	81.4%	83.9%	84.7%	88.4%
% Imobilizări financiare	15.7%	15.5%	14.5%	10.1%

Sursa: INS, 2000-2009

Asociații și Fundații	2000	2005	2007	2009
Medie Venituri totale	42,007	163,779	178,762	186,951
Venituri totale, din care:	450,731,187	2,773,925,700	3,542,875,827	4,318,562,541
Venituri din activitățile economice	37,132,758	458,729,896	715,650,856	791,627,520
% Venituri din activitățile economice	8.2%	16.5%	20.2%	18.3%
Cheltuieli totale, din care:	408,051,260	2,102,299,222	3,132,625,189	3,954,462,618
% Cheltuieli din activitățile economice	8.8%	25.3%	24.0%	21.9%

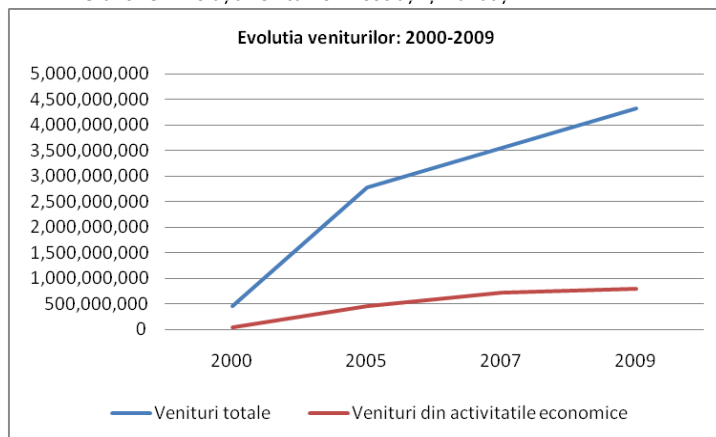
Sursa: INS, 2000-2009

Grafic 12. Evoluția Activelor Imobilizate: Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2009

Grafic 13. Evoluția veniturilor: Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2009

În perioada 2000-2009, ratele de creștere a activelor imobilizate înregistrează valori mai ridicate față de ratele de creștere a veniturilor, ceea ce indică o preocupare a managementului non-profit de creștere a patrimoniului organizațiilor.

În perioada 2000-2009, valoarea medie a imobilizărilor asociațiilor și fundațiilor a crescut de 8 ori în vreme ce valoarea medie a veniturilor a crescut de 3,5 ori.

Parte a patrimoniului, alături de activele circulante și de trezorerie, imobilizările au cunoscut o evoluție ascendentă, depășind echivalentul în lei a 1 miliard de euro la sfârșitul anului 2009; cu toate acestea, raportat la venituri, valoarea totală a imobilizărilor sectorului neguvernamental rămâne relativ redusă, fiind aproximativ egală cu veniturile sectorului la nivelul unui singur an (2009).

88% din totalul activelor imobilizate sunt de tip corporal (terenuri și construcții, utilaje, mijloace de transport etc.).

Distribuția organizațiilor pe intervale de imobilizări și venituri evidențiază o concentrare a veniturilor și imobilizărilor relativ mari (peste 50 000 euro) pe un segment de aproximativ 14%, respectiv 6% din total organizații, ceea ce înseamnă că doar un număr relativ mic de organizații dispune de venituri și mijloace fixe rezonabile. Mai bine de două treimi din totalul Asociațiilor și Fundațiilor înregistrează venituri și imobilizări mai mici de 40.000 lei, echivalentul a 10.000 Euro.

Tabel 11: Distribuția Asociațiilor și Fundațiilor pe intervale de venituri și imobilizări (2000-2009)

	Venituri (% AF)				Total Imobilizări (% AF)			
	2000	2005	2007	2009	2000	2005	2007	2009
0 lei	25.2%	29.3%	26.8%	25.0%	28.4%	51.7%	54.7%	58.4%
1 - 40 000 lei	62.8%	43.9%	42.7%	42.7%	66.0%	35.1%	31.9%	28.4%
40 001 - 200 000 lei	8.3%	16.0%	17.5%	18.4%	3.9%	7.7%	7.4%	6.9%
Peste 200 000 lei	3.7%	10.8%	12.9%	13.8%	1.7%	5.5%	6.1%	6.3%

Sursa: INS, 2000-2009

Tabelul de mai jos evidențiază evoluția principalelor surse de venituri ale asociațiilor și fundațiilor în perioada 2000-2007:

Tabel 12. Asociații și Fundații: Surse de venituri

	2000	2000(%)	2005	2005(%)	2007	2007(%)
Cotizații	58,974,259	13.1%	241,119,856	8.7%	409,558,358	11.6%
Donații	142,985,346	31.7%	925,631,537	33.4%	648,125,480	18.3%
Sponsorizări	48,314,225	10.7%	231,713,733	8.4%	419,778,370	11.8%
Fonduri publice	19,760,004	4.4%	139,848,059	5.0%	315,842,556	8.9%
Fonduri nerambursabile externe	41,350,603	9.2%	289,806,745	10.4%	267,142,678	7.5%
Venituri din activitățile economice	37,132,758	8.2%	458,729,896	16.5%	715,650,856	20.2%
Venituri financiare	32,349,467	7.2%	51,164,251	1.8%	82,691,707	2.3%
Alte venituri fără scop lucrativ	69,864,525	15.5%	435,911,623	15.7%	684,085,822	19.3%

Sursa: INS, 2000-2007

Deși veniturile provenite din activități fără scop lucrativ rămân preponderente, merită remarcată tendința constantă de creștere a veniturilor din activități economice; astfel, la sfârșitul anului 2007, contribuția activităților economice la constituirea veniturilor totale era de 20% (715 milioane lei); o altă tendință de creștere, ușoară dar constantă, poate fi observată la categoria veniturilor din fonduri publice, 9% din total, respectiv 315 milioane lei la nivelul anului 2007.

Tabelul de mai sus evidențiază o caracteristică definitorie a organizațiilor de economie socială din România și anume diversitatea surselor de finanțare atrase în principal prin mecanisme din afara pieței (donații) dar și tendința din ce în ce mai accentuată de orientare către mecanisme de piață (vânzări directe de servicii sau contracte din surse publice) și auto-susținere financiară.

Rezultatul exercițiului financiar

Tabelele de mai jos evidențiază evoluția rezultatelor exercițiului financiar în perioada 2000-2009:

Tabel 13. Asociații și Fundații: Rezultatul exercițiului financiar 2000-2009

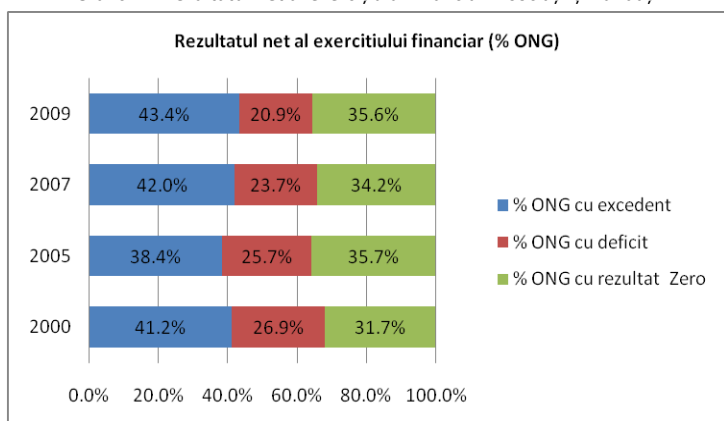
	2000	2005	2007	2009
Total excedent	65,926,233	182,923,268	627,760,524	643,597,873
Total deficit	23,246,466	157,439,680	216,718,995	279,403,473
% ONG cu rezultatul net al exercițiului – excedent	41.20%	38.40%	42.00%	43.40%
Medie excedent	14,926	28,133	75,470	64,231
% ONG cu rezultatul net al exercițiului – deficit	31.70%	35.70%	34.20%	35.60%
Medie deficit	6,835	26,040	32,002	33,945
% ONG cu rezultatul net al exercițiului – Zero	26.90%	25.70%	23.70%	20.90%
% diferența între venituri și cheltuieli	10.5%	31.9%	13.1%	9.2%
Excedent Brut/ Cheltuieli totale (%)	16.2%	8.7%	20.0%	16.3%

Sursa: INS, 2011

Deși diferența între veniturile și cheltuielile raportate de organizațiile neguvernamentale scade constant atingând valoare de 9% în 2009 de la 32% în 2005, excedentele nete ale sectorului neguvernamental din România atingeau valoarea cumulată de 644 milioane lei la nivelul anului fiscal 2009; aceste excedente au fost generate de 43% din total organizații, în vreme ce un segment de 36% din total raportau pierderi în valoare cumulată de 279 milioane lei. Valorile cumulate ale excedentelor și pierderilor cresc constant în perioada de raportare, valorile aferente anului 2009 fiind de 9 ori respectiv 11 ori mai mari decât cele raportate pentru anul 2000.

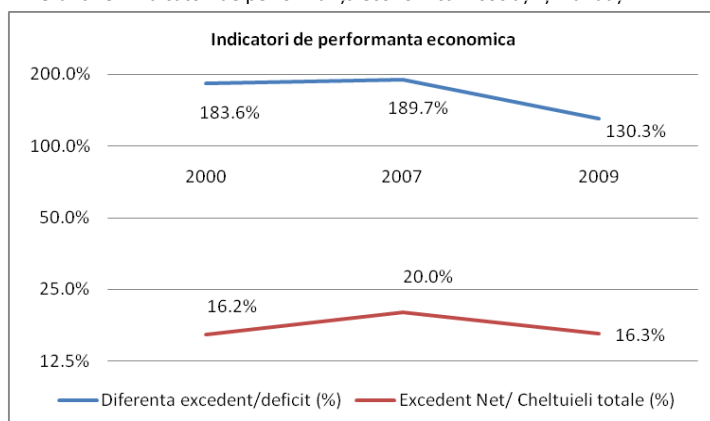
43,4 % din total organizații încheia anul fiscal 2009 cu excedent (în valoare cumulată de 643,6 milioane lei) în vreme ce 35,6% din total raporta pierderi în valoare cumulată de 279,4 milioane lei.

Grafic 14. Rezultatul net al exercițiului financiar: Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2009

Grafic 15.. Indicatori de performanță economică: Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2009

Tabel 14. Distribuția Asociațiilor și Fundațiilor pe intervale de excedent/deficit: 2000-2009

Intervale de excedent (% din total Asociații și Fundații cu excedent)				
	2000	2005	2007	2009
1 - 40 000 RON	94.5%	82.3%	81.4%	80.2%
40 001 - 200 000 RON	4.3%	12.4%	13.1%	14.3%
peste 200 000 RON	1.2%	5.2%	5.5%	5.5%
Intervale de pierdere (% din total Asociații și Fundații cu pierdere)				
1 - 40 000 RON	97.6%	91.5%	88.4%	85.3%
40 001 - 200 000 RON	1.8%	6.9%	9.6%	10.3%
peste 200 000 RON	0.5%	1.5%	2.1%	4.4%

Sursa: INS 2000-2009

Ponderea organizațiilor cu rezultate nete ale exercițiilor financiare excedent sau pierdere înregistrează valori constante de-a lungul anilor 2000-2009; majoritatea organizațiilor a înregistrat excedente sau pierderi până în suma de 40 000 lei; la nivelul anului 2009, un segment relativ mic de 5,5% respectiv 4,4 % raportau excedente, respectiv pierderi semnificative, mai mari de 200 000 lei.

Rata rentabilității activității economice (calculată ca raport între excedent total și cheltuieli totale) reprezintă un indicator util în compararea performanțelor economice ale entităților de economie socială chiar dacă este folosită în mod forțat pentru organizațiile neguvernamentale (deoarece dispun de un mix de venituri nepatrimoniale și patrimoniale); astfel, rata rentabilității era de 16,3% la nivelul anului 2009, poziționând organizațiile neguvernamentale între casele de ajutor reciproc ale salariaților(46%) și cooperative (cu valori ce nu depășesc 8%).

Resursele Umane

Tabelul și graficele de mai jos evidențiază evoluția personalului salariat și a performanței muncii în perioada 2000-2009:

Tabel 15. Asociații și Fundații: Personalul Salariat

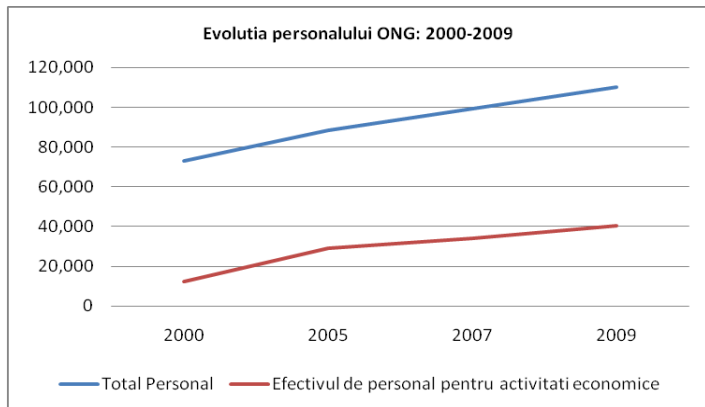
	2000	2005	2007	2009
Total Personal	73,029	88,582	99,345	109,982
Efectivul de personal pentru activități fără scop lucrativ	60,710	59,437	65,144	69,719
Efectivul de personal pentru activități economice	12,319	29,145	34,201	40,263

Sursa: INS, 2000-2009

Personalul salariat al organizațiilor neguvernamentale din România a înregistrat creșteri constante de-a lungul anilor 2000-2009, astfel că la sfârșitul anului 2009 totaliza un număr de aproximativ 110 mii salariați, în creștere cu 50% față de anul 2000.

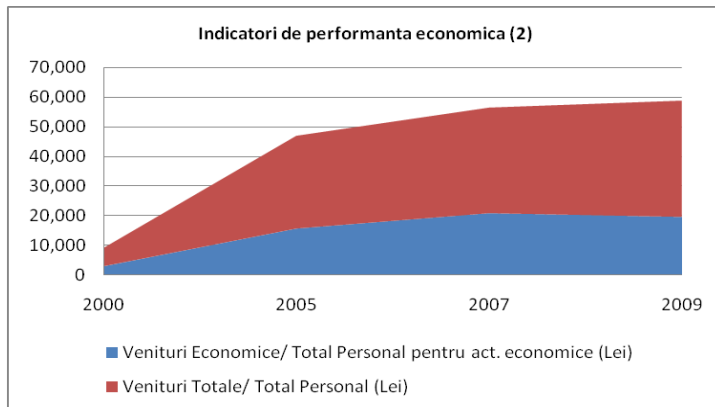
La sfârșitul anului 2009, personalul salariat din Asociații și Fundații reprezenta 2,2% din populația salariată a României și 2,9% din populația salariată din mediul privat; tendința de creștere este mai pronunțată în ceea ce privește efectivul de personal alocat activităților economice, acesta triplându-se în perioada de raportare 2000-2009 și ajungând astfel la o pondere de 36% din totalul salariaților din asociații și fundații.

Grafic 16. Evoluția Personalului : Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2000-2009

Grafic 17. Indicatori de performanță economică(2): Asociații și Fundații

Sursa: INS, 2000-2009

După cum se poate observa din tabelul de mai jos, organizația tipică prezintă un număr de până la 5 salariați în condițiile în care, deși în scădere ca pondere, organizațiile fără personal salariat reprezintă 70% din totalul organizațiilor active din România. Astfel, în 2009, 90% din total organizații aveau până la 5 angajați sau niciun angajat, 4,6% între 6 și 10 angajați, 2,7% între 11 și 20 angajați și 2,6% peste 20 angajați.

Tabel 16: Distribuția Asociațiilor și Fundațiilor pe intervale de salariați

	2000	2005	2007	2009
Nr mediu salariați/organizație	7	5	5	5
niciun angajat	81.0%	68.3%	68.3%	70.7%
1-5 angajați	12.5%	19.3%	19.7%	19.3%
6-10 angajați	2.2%	5.3%	5.2%	4.6%
11-20 angajați	1.5%	3.2%	3.3%	2.7%
peste 20 de angajați	2.6%	3.8%	3.3%	2.6%

Sursa: INS 2000-2009

Numărul relativ redus de angajați în condițiile unor venituri medii din ce în ce mai mari conduc la valori relativ ridicate ai unor indicatori de performanță a muncii; astfel, după cum este evidențiat în tabelele de mai jos, veniturile medii pe salariat au crescut constant atât în ceea ce privește activitățile nepatrimoniale cât și în cazul celor economice, în vreme ce ponderea cheltuielilor cu personalul înregistrează o tendință de stabilizare în jurul valorii de 20% din total cheltuieli. Considerând doar organizațiile ce raportează atât venituri cât și salariați, în 2009 situația tipică este reprezentată de organizațiile cu venituri anuale per angajat mai mari de 40.000 lei.

Tabel 17: Asociații și Fundații: Indicatori de performanță a muncii: 2000-2009

	2000	2005	2007	2009
Cheltuieli cu personalul/ Total Cheltuieli (%)	15.2%	21.7%	20.4%	
Venituri Economice/ Total Personal pentru act. economice (Lei)	3,014	15,740	20,925	19,661
Venituri Totale/ Total Personal (Lei)	6,172	31,315	35,662	39,266

Total Venituri/ Total Angajați	2000	2005	2007	2009
0 - 10 000 RON	12.7%	11.0%	9.0%	7.4%
10 001 - 20 000 RON	2.7%	5.8%	5.0%	3.6%
20 001 - 40 000 RON	1.7%	6.3%	6.5%	5.8%
peste 40 000 RON	1.7%	8.4%	11.0%	12.5%
Org. cu venituri >0, fără angajați	57.2%	40.2%	43.1%	47.2%
Org. cu venituri zero	24.0%	28.3%	25.4%	23.6%

Sursa: INS, 2000-2009

Domenii de activitate

Principalele domenii de activitate ale asociațiilor și fundațiilor din România (obținute în urma unui proces de reclasificare*) cât și principalele date economice asociate acestora sunt evidențiate în tabelul de mai jos:

Tabel 18. Asociații și Fundații: Domenii de activitate

Domenii de activitate	2009 (total ONG*)	2009 (% din total ONG)	2009(Total venituri)	2009(% din Total venituri)	2009 (Total venituri economice)	2009 (% din Total venituri economice)	2009 (Total Personal)	2009 (% din Total Personal)
Social și Caritabil	5,522	23.9%	1,112,972,238	25.8%	124,801,211	16%	18,221	16.6%
Sport și activități de hobby	4,103	17.8%	592,930,500	13.7%	115,691,611	15%	25,804	23.5%
Educație, Cercetare și Formare Profesională	2,456	10.6%	508,887,395	11.8%	48,832,300	6%	25,537	23.2%
Asociații Agricole/Obști	2,278	9.9%	581,088,727	13.5%	241,101,088	30%	8,155	7.4%
Cultură	2,133	9.2%	188,505,951	4.4%	25,364,218	3%	3,522	3.2%
Organizații religioase	1,852	8.0%	928,843,727	21.5%	183,781,589	23%	17,122	15.6%
Asociații profesionale și sindicate	1,760	7.6%	258,496,995	6.0%	39,109,443	5%	8,500	7.7%
Sănătate, Medicină	1,344	5.8%	205,775,201	4.8%	43,949,172	6%	3,150	2.9%
Dezvoltare locală și Comunitară	968	4.2%	211,406,932	4.9%	36,757,193	5%	1,894	1.7%
Asociații civice și politice	786	3.4%	125,707,649	2.9%	11,587,612	1%	2,655	2.4%
Asociații ecologice și de protecția animalelor	617	2.7%	113,918,037	2.6%	7,199,954	1%	1,924	1.7%

Sursa: INS, 2009 *suma organizațiilor este mai mare decât totalul ONG active (23100) datorită alocării anumitor organizații în categorii multiple

*Datorită numărului relativ mare de organizații neguvernamentale ce prezentau codul CAEN “alte activități asociative” (28% din total organizații) am întreprins o **operație de realocare a acestor organizații** pe baza aplicării unor cuvinte-cheie specifice fiecărui sub-sector atât pe denumirile organizațiilor “nealocate” sau pe descrierea misiunii acestora, disponibilă în cadrul Registrului ONG de la Ministerul Justiției. De asemenea, s-au reorganizat secțiunile CAEN astfel încât să corespundă cât mai adecvat domeniilor de activitate a ONG; astfel, de exemplu, din cadrul activităților de spectacole, culturale și recreative s-au extras și s-au raportat separat organizațiile sportive, organizațiile culturale și cele sportive. Această activitate a fost realizată cu ajutorul unei grupe de studenți din Cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității București, partener al FDSC în cadrul proiectului Prometeus

Ca număr de organizații, cele mai reprezentative domenii din cadrul asociațiilor și fundațiilor sunt cel social, caritabil (5.522 organizații) și sportiv, recreativ (4.103 organizații), urmate în ponderi aproximativ egale, de către domeniul educațional (2.456 organizații), asociații agricole și obști (2.278), organizații culturale (2.133) și organizații religioase (1.852). Casele de ajutor reciproc se regăsesc în domeniul intermediarilor financiare (1.113 organizații, 4,8% din total asociații și fundații) și vor fi analizate într-o secțiune aparte.

Distribuția personalului salariat după domenii de activitate evidențiază faptul că organizațiile sportive și organizațiile din domeniul educației sunt cei mai mari angajatori din cadrul sectorului asociațiilor și fundațiilor din România, cu 25.804 salariați și respectiv 25.537 salariați, urmate la o

distanță relativ mică de către organizațiile din domeniul social/caritabil (18.221 salariați) și organizațiile religioase (17.122 salariați).

Cele mai mari venituri au fost realizate, la nivelul anului 2009, de către organizațiile din domeniul social și caritabil (1,1 miliarde lei), organizațiile religioase (929 milioane lei) și organizațiile sportive (593 milioane lei) în vreme ce domeniile care au atras cele mai mari venituri din activități economice sunt reprezentate de către: asociații agricole/ obști (241 milioane lei) și organizații religioase (184 milioane lei) urmate de domeniul social/ caritabil (125 milioane lei) și organizațiile sportive (116 milioane lei).

Tabelul de mai jos prezintă distribuția regională a principalelor domenii de activitate ale asociațiilor și fundațiilor din România:

Tabel 19. Asociații și Fundații: Distribuția regională a domeniilor de activitate

	Social și Caritabil		Sport și activități de hobby		Educație și Formare Profesională		Asociații Agricole/Obști		Cultură		Organizații religioase	
Nord-Est	779	14.1%	414	10.1%	320	13.0%	186	8.2%	205	9.6%	224	12.1%
Vest	570	10.3%	459	11.2%	240	9.8%	271	11.9%	189	8.9%	262	14.1%
Sud-Est	294	5.3%	376	9.2%	181	7.4%	339	14.9%	103	4.8%	122	6.6%
Centru	990	17.9%	820	20.0%	444	18.1%	612	26.9%	490	23.0%	339	18.3%
Nord-Vest	1,139	20.6%	712	17.4%	411	16.7%	363	15.9%	446	20.9%	411	22.2%
Sud-Vest	507	9.2%	322	7.8%	184	7.5%	245	10.8%	113	5.3%	116	6.3%
Sud	593	10.7%	451	11.0%	164	6.7%	229	10.1%	150	7.0%	167	9.0%
București-Ilfov	650	11.8%	549	13.4%	512	20.8%	33	1.4%	437	20.5%	211	11.4%
% Rural	14.3%		10.5%		6.1%		71.7%		13.1%		14.6%	

Sursa: INS, 2009

Regiunile ce prezintă ponderi relativ mari de activitate asociativă sunt Centru, Nord-Vest și București-Ilfov. Pe lângă acestea, Nord-Est dispune o bună reprezentare a asociațiilor din domeniul social/caritabil în vreme ce în Sud-Est se remarcă o prezență semnificativă a asociațiilor agricole/ obști. Merită de asemenea remarcată, ponderea relativ mică a organizațiilor din domeniul educației și formării profesionale în mediul rural (6,1% din total organizații).

Asociațiile Agricole și Obștile

Asociațiile Agricole și Obștile constituie principala componentă a economiei sociale din mediul rural; acestea au cunoscut o evoluție remarcabilă în ultimii 10 ani, numărul organizațiilor crescând de peste 10 ori, de la 198 de organizații active în 2000 la 2.278 organizații în 2009, asociațiile agricole și obștile reprezentau 10% din totalul organizațiilor de economie socială din România. Repartiția geografică indică faptul că obștile prezintă ponderi ridicate în regiunile Centru și Nord -Vest în vreme ce asociațiile agricole dispun de o prezență semnificativă în Sud-Est.

Principalii indicatori economici ai Asociațiilor Agricole și Obștilor sunt prezentați în tabelul de mai jos:

Asociații Agricole și Obști	2000	2005	2007	2009
Nr. organizații	198	1193	1619	2278
Venituri totale (Lei)	21,101,023	181,377,965	331,866,666	581,088,727
Venituri economice (Lei)	661,824	128,458,873	201,631,125	241,101,088
Active imobilizate (Lei)	13,150,328	129,344,350	850,536,147	1,229,848,167
Total Personal	9,743.00	21,777.00	8,318.00	8,155.00

Obștile și Asociațiile Agricole generează mai bine de 30% din totalul veniturilor economice ale Asociațiilor și Fundațiilor din România, veniturile asociate activităților lucrative atingând valoarea de 241 milioane lei în 2009, în creștere cu 88% față de valoarea anului 2005; totodată, Asociațiile Agricole și Obștile sunt printre cele mai profitabile forme de organizare ale economiei sociale, în 2009, 55% din totalul organizațiilor raportând excedente financiare, valoare situată peste media Asociațiilor și Fundațiilor.

Alături de venituri, activele imobilizate de către Asociații Agricole și Obști prezintă cele mai ridicate valori din cadrul sectorului Asociațiilor și Fundațiilor din România, ridicându-se la suma de 1,23 miliarde lei în 2009, ceea ce reprezintă 27% din totalul activelor imobilizate de către Asociații și Fundații. În contradicție cu aceste rezultate economice remarcabile, Asociațiile Agricole și Obștile prezintă o tendință descrescătoare a personalului salariat, numărul angajaților ajungând în 2009 la cifra de 8.155 salariați, în scădere cu 63% față de anul de vârf 2005. În 2009, numărul angajaților din Asociații Agricole și Obști reprezenta doar 5% din totalul salariaților din cadrul organizațiilor de economie socială din România.

Asociații și Fundații ce desfășoară activități economice

Tabelele de mai jos prezintă evoluția principalilor indicatori financiari ai organizațiilor neguvernamentale ce desfășoară activități economice (organizații care au inclus date de bilanț în rubrica “venituri din activități economice” din bilanțul contabil):

Tabel 20. Asociații și Fundații cu activitate economică

	2000	2005	2007	2008	2009
Asociații și Fundații(AF) Active (INS)	10,730	16,937	19,819	20,945	23,100
AF cu act. economică (INS)	1,265	2,536	3,203	2,416	2,471
Rate de act. economică	11.8%	15.0%	16.2%	11.5%	10.7%

Sursa: INS, 2000 - 2009

Numărul organizațiilor ce desfășoară activități economice prezintă o tendință descrescătoare raportat la maximum de organizații cu activități economice atins în 2007 (3.203 organizații); cu toate acestea, veniturile din activități economice, după cum vom vedea mai jos, înregistrează creșteri în valoare absolută în perioada 2007-2009, ceea ce denotă o consolidare a nucleului semnificativ economic din cadrul sectorului neguvernamental.

După cum se poate observa din tabelul de mai jos, domeniile de activitate cu pondere semnificativă a veniturilor economice în veniturile totale sunt reprezentate de asociațiile agricole/obști (30% venituri economice din total venituri), asociații religioase (23%), social/caritabil (16%) și

sport/recreativ (15%); Cele mai mici venituri economice sunt generate în cadrul domeniilor civic/politic(1%) și protecția mediului(1%).

Tabel 21. Asociații și Fundații cu activitate economică: Principalele domenii de activitate

2009	ONG economice	% din total ONG economice	2009 (Total venituri economice)	2009 (% din Total venituri economice)
Asociații Agricole/Obști	808	32.7%	241,101,088	30%
Social/Caritabil	397	16.1%	124,801,211	16%
Educație, Cercetare și Formare Profesională	278	11.3%	48,832,300	6%
Sport și activități de hobby	268	10.8%	115,691,611	15%
Cultură	199	8.1%	25,364,218	3%
Asociații religioase	189	7.6%	183,781,589	23%
Asociații profesionale și sindicate	157	6.4%	39,109,443	5%
Sănătate, Medicină	113	4.6%	43,949,172	6%
Dezvoltare locală și Comunitară	91	3.7%	36,757,193	5%
Asociații civice și politice	75	3.0%	11,587,612	1%
Asociații de mediu și de protecția animalelor	43	1.7%	7,199,954	1%

Sursa: INS, 2009

Principali indicatori economico-financiar ai organizațiilor ce desfășoară activități lucrative și evoluția acestora în perioada 2000-2009 pot fi observați în tabelul de mai jos:

Tabel 22. Asociații și Fundații cu activitate economică: Indicatori Financiar

	Rezultatul net al exercițiului				Rezultatul activităților economice			
	2000	2005	2007	2009	2000	2005	2007	2009
Total Imobilizări (mii lei)	81,450	850,863	1,504,308	2,092,026				
Medie Imobilizări (mii lei)	64	335	469	847				
Venituri totale (mii lei)	148,513	1,096,238	1,737,601	1,889,902	37,133	458,729	715,651	791,627
Medie venituri totale (mii lei)	117	432	542	765	29	181	223	320
Cheltuieli totale (mii lei)	133,807	1,003,044	1,524,830	1,750,127	32,858	423,535	604,431	707,649
% diferența între venituri și cheltuieli totale	9.9%	8.5%	12.2%	7.4%	11.5%	7.7%	15.5%	10.6%
Total excedent net (mii lei)	23,033	167,093	301,565	235,425	6,866	72,673	152,831	138,543
% ONG cu excedent net	58.97%	57.53%	59.57%	59.85%	62.0%	61.0%	61.9%	56.9%
Medie excedent net (mii lei)	31	114	158	159	9	47	77	98
Diferență excedent/deficit net	177%	126%	240%	146%	165%	94%	267%	154%
Excedent Net/ Cheltuieli totale (%)	17.2%	16.7%	19.8%	13.5%	20.9%	17.2%	25.3%	19.6%
Total Personal	19224	41433	41655	23551	1838	17992	24414	8330
Venituri Totale/ Total Personal (Lei)	7,725	26,458	41,714	80,247	20,203	25,496	29,313	95,033

Deși reprezintă doar 11% din totalul organizațiilor neguvernamentale, veniturile și activele asociațiilor și fundațiilor ce desfășoară activități economice totalizează 44%, respectiv 47% din totalul veniturilor și activelor sectorului neguvernamental. Veniturile generate exclusiv prin activități economice (vânzări directe sau contractări publice) au cunoscut o tendință de creștere constantă, ajungând la valoarea de 792 milioane lei la sfârșitul anului 2009, ceea ce înseamnă o contribuție de 18,5% a activităților economice în veniturile totale ale sectorului neguvernamental.

Casele de Ajutor Reciproc

Casele de ajutor reciproc au drept principal scop acordarea de împrumuturi pentru nevoi personale inclusiv pentru nevoi medicale sau situații de deces; există două tipuri de case de ajutor reciproc și anume: casele de ajutor reciproc ale salariaților (CARS), respectiv casele de ajutor reciproc ale pensionarilor (CARP) ce își propun sprijinirea și întrajutorarea membrilor prin acordarea de împrumuturi cu dobândă și activități conexe cu caracter social, cultural, turistic și de alte tipuri. Cooperativele de credit, deși aparțin mișcării cooperatiste, au funcții asemănătoare caselor de ajutor reciproc, prin urmare vor fi prezentate în cadrul acestei secțiuni.

În registrul de evidență al BNR, la capitolul "Case de ajutor reciproc" erau înscrise, la 28 februarie 2011, 2.983 de unități active în vreme ce în bazele de date ale INS, numărul de organizații ce au depus bilanț contabil aferent anului 2009 era de 897. Luând în considerație aceste date, rata de activitate a CAR, calculată ca raport între numărul organizațiilor active (ce au depus bilanț contabil în respectivul an de raportare) și cele înregistrate în registrul BNR este de aproximativ 30% fiind asemănătoare celei înregistrate în cadrul asociațiilor și fundațiilor.

Trebuie remarcat că, în fapt, numărul organizațiilor active este mai apropiat cifrei indicate de BNR în condițiile în care un număr semnificativ de case de ajutor reciproc depun bilanțul direct la federația UNCARS fără a-l depune și la Ministerul de Finanțe și prin urmare nu sunt incluse în baza de date a INS.

Tabelele de mai jos prezintă evoluția numărului de CAR și cooperative de credit active (cu bilanț contabil depus) și distribuția regională a acestora:

Tabel 23: Evoluția numărului caselor de ajutor reciproc: 2000-2009

	2000	2005	2007	2008	2009
CAR Salariați	247	571	657	656	704
CAR Pensionari	133	170	186	178	193

Sursa: INS, 2000-2009

Tabel 24: Distribuția geografică a CAR (2009)

2009				
Regiunea de dezvoltare	CARS	CARS(%)	CARP	CARP(%)
NORD – EST	90	12.8%	35	18.1%
SUD – EST	51	7.2%	22	11.4%
SUD – Muntenia	125	17.8%	19	9.8%
SUD - VEST Oltenia	74	10.5%	22	11.4%
VEST	87	12.4%	24	12.4%
NORD – VEST	79	11.2%	27	14.0%
CENTRU	86	12.2%	34	17.6%
BUCUREȘTI	112	15.9%	10	5.2%
Rural	52	7.4%	14	7.3%

Sursa: INS,2009

Un număr semnificativ de case de ajutor ale salariaților, în general legate de câte o unitate economică, sunt afiliate Uniunii Naționale a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România (UNCARSR); în ultimii ani s-a înregistrat o diminuare constantă, atât a numărului membrilor cât și a celui al caselor din componența UNCARSR, fapt ce poate fi explicat prin existența unei politici de concentrare a capitalurilor prin fuzionarea caselor de ajutor reciproc de dimensiuni mici.

Baza de date a INS ce include casele de ajutor reciproc care și-au depus bilanț contabil în anii de raportare 2000-2009 evidențiază o creștere ușoară dar constantă atât în cadrul CAR salariați cât și în ceea ce privește casele de ajutor ale pensionarilor.

Distribuția teritorială a acestor organizații indică o prezență mai degrabă uniformă cu mențiunea că raportat la numărul salariaților, casele de ajutor reciproc ale salariaților înregistrează ponderi mai mari în cadrul regiunilor cu nivel de dezvoltare mai scăzut (Nord-Est, Sud sau Sud-Vest).

Tabelul de mai jos evidențiază faptul că majoritatea caselor de ajutor reciproc se auto încadrează în secțiunea CAEN referitoare la "Intermedieri financiare și asigurări" (97% din total organizații):

Tabel 25: Distribuția CAR pe secțiuni CAEN (2009)

Secțiuni CAEN	Coduri CAEN	2009
K - Intermedieri financiare și asigurari	6411 - 6630	870
P – Învățământ	8510 - 8560	4
Q - Sănătate ...	8610 - 8899	12
S - Alte activități de servicii	9411 - 9609	2
Lipsă cod CAEN sau Alte Activități Asociative	0 / 9499	9
TOTAL		897

Sursa: INS, 2009

Imobilizări și venituri

Tabelele și graficele de mai jos prezintă evoluția imobilizărilor și veniturilor caselor de ajutor reciproc, atât ale salariaților (CARS), cât și ale pensionarilor (CARP), în perioada 2005-2009:

Tabel 26: CAR: Imobilizări și Venituri: 2005-2009

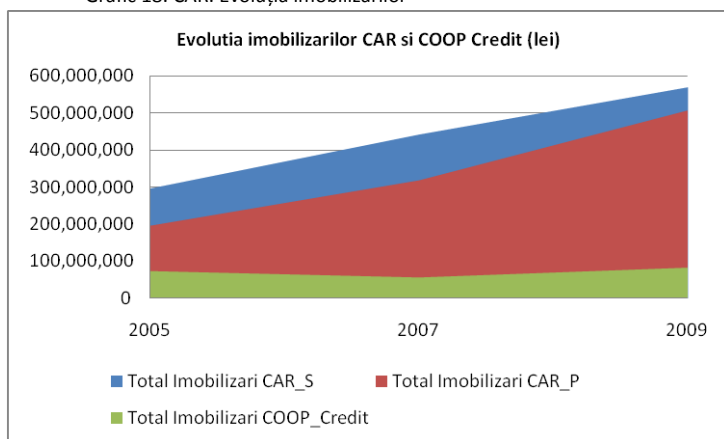
CARS	2005	2007	2009
Total Imobilizări CARS	297,128,647	442,988,299	570,490,474
Medie Imobilizări CARS	520,365	674,259	810,356
CARP	2005	2007	2009
Total Imobilizări CARP	196,560,006	318,803,889	507,371,391
Medie Imobilizări CARP	1,156,235	1,713,999	2,628,867

CARS	2005	2007	2009
Medie venituri totale	99,544	111,623	165,183
Venituri totale, din care:	56,839,676	73,336,358	116,289,083
Venituri din activitățile economice	231,422	371,004	274,706

% Venituri din activitățile economice	0.4%	0.5%	0.2%
Cheltuieli totale	34,862,784	48,189,264	79,843,454
CARP	2005	2007	2009
Medie venituri totale	368,950	462,240	593,982
Venituri totale, din care:	62,721,425	85,976,605	114,638,609
Venituri din activitățile economice	3,566,141	4,344,429	6,722,899
% Venituri din activitățile economice	5.7%	5.1%	5.9%
Cheltuieli totale	48,414,716	71,198,128	85,026,900

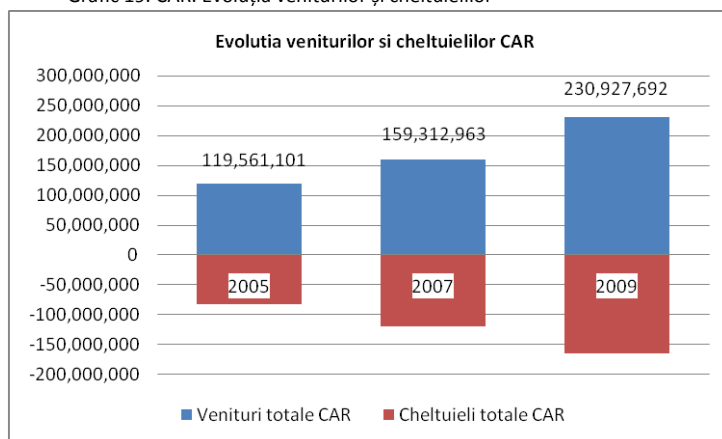
Sursa: INS, 2005-2009

Grafic 18. CAR: Evoluția imobilizărilor

Sursa: INS, 2009

Grafic 19. CAR: Evoluția veniturilor și cheltuielilor

Sursa: INS, 2009

Atât imobilizările cât și veniturile celor două tipuri de organizații înregistrează creșteri constante de-a lungul perioadei 2005-2009, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor prezentând rate de creștere mai mari față de cele ale salariaților.

În 2009, veniturile totale ale CARP se ridicau la suma de aproximativ 594 milioane lei, în vreme ce veniturile CARS totalizau 116 milioane lei.

Din datele de bilanț ale UNCARS, ce includ bilanțurile a 2.083 de CARS membre, pentru 2010, veniturile cumulate ale acestora se ridicau la suma de 147 milioane lei; diferențele între datele UNCARS și cele ale INS indicau o creștere de 27% a veniturilor totale ale CARS în 2010 față de 2009, totuși aceste date trebuie tratate cu precauție în condițiile în care o serie de CARS depun bilanțul direct la UNCARS fără a-l depune și la Ministerul de Finanțe.

Imobilizările caselor de ajutor reciproc sunt preponderent de natură financiară, ponderi mai ridicate ale imobilizărilor corporale (mijloacelor fixe) regăsindu-se în cadrul caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor.

De altfel, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor dispun de o situație financiară mai solidă, media imobilizărilor, veniturilor sau excedentelor fiind de trei ori mai mare față de media înregistrată în cazul CAR salariați; mai mult, după cum se poate observa din tabelele de mai jos, în 2009, 60% respectiv 36% dintre CARP dispun de imobilizări, respectiv venituri mai mari de 500 mii lei în vreme ce doar 19%, respectiv 6% dintre CAR salariați se încadrează în această categorie.

Tabel 27: Distribuția CAR pe intervale de venituri și imobilizări: 2005-2009

	Total Venituri (% CAR)			Total Venituri (% CARS)			Total Venituri (% CARP)		
	2005	2007	2009	2005	2007	2009	2005	2007	2009
0 RON	3.9%	6.5%	6.5%	4.6%	7.9%	7.5%	1.8%	1.6%	2.6%
1 - 40 000 RON	59.1%	54.9%	52.2%	70.4%	65.6%	62.2%	21.2%	17.2%	15.5%
40 001 - 200 000 RON	21.1%	20.0%	20.5%	16.6%	16.3%	19.6%	35.9%	33.3%	23.8%
200 001 - 500 000 RON	7.0%	8.8%	8.0%	3.5%	5.2%	4.3%	18.8%	21.5%	21.8%
peste 500 000 RON	8.9%	9.7%	12.8%	4.9%	5.0%	6.4%	22.4%	26.3%	36.3%

	Total Imobilizari (% CAR)			Total Imobilizari (% CARS)			Total Imobilizari (% CARP)		
	2005	2007	2009	2005	2007	2009	2005	2007	2009
0 RON	18.1%	19.1%	22.5%	21.6%	22.8%	25.8%	6.5%	5.9%	10.4%
1 - 40 000 RON	15.9%	12.0%	10.2%	17.4%	12.5%	10.8%	11.2%	10.2%	7.8%
40 001 - 200 000 RON	30.8%	28.0%	23.9%	34.2%	32.0%	27.9%	19.4%	14.0%	9.3%
200 001 - 500 000 RON	14.2%	15.8%	15.5%	12.6%	14.8%	16.4%	19.4%	19.4%	12.4%
peste 500 000 RON	20.9%	25.1%	27.9%	14.2%	18.0%	19.1%	43.5%	50.5%	60.1%

Sursa, INS 2005-2009

Veniturile caselor de ajutor din România sunt realizate aproape în totalitate din activități nepatrimoniale, ponderea veniturilor din activități economice în 2009 fiind nesemnificativă în cazul CARP (5,9% din total venituri) și aproape inexistentă în ceea ce privește CAR salariați (0,2%).

Rezultatul exercițiului financiar

Tabelele de mai jos evidențiază evoluția rezultatelor exercițiului financiar (excedent sau deficit) în perioada 2005-2009:

Tabel 28: CAR: Rezultatul net al exercițiului financiar

CARS	2005	2007	2009
Rezultatul net al exercițiului – excedent	22,155,124	25,434,878	36,940,866
Rezultatul net al exercițiului – deficit	178,232	287,784	495,237
% CARS cu rezultatul net al exercițiului – excedent	86.5%	82.3%	82.0%
Medie excedent	44,848	47,015	64,022
Excedent Net/ Cheltuieli totale (%)	63.5%	52.8%	46.3%

Sursa: INS, 2005-2009

CARP	2005	2007	2009
Rezultatul net al exercițiului – excedent	14,712,348	15,238,651	30,633,981
Rezultatul net al exercițiului – deficit	405,639	460,174	1,022,272
% CARP cu rezultatul net al exercițiului – excedent	87.1%	88.7%	88.6%
Medie excedent	99,408	92,355	179,146
Excedent Net/ Cheltuieli totale (%)	30.4%	21.4%	36.0%

Sursa: INS, 2005-2009

82% din total CARS și 88 % din total CARP încheiau anul fiscal 2009 cu excedent, ponderea organizațiilor cu excedent fiind constant peste 80% în fiecare an de raportare. Ratele de rentabilitate economică calculate ca raport între valoarea cumulată a excedentului și cea a cheltuielilor totale, 46% pentru CARS, respectiv 36% pentru CARP, prezintă cele mai ridicate valori din cadrul organizațiilor de economie socială din România.

Resurse Umane (Membri și personal salariat)

Tabelele de mai jos prezintă evoluția numărului de membri și a personalului salariat pentru perioada 2000-2009:

Tabel 29: CARS: Evoluția numărului de membri

UNCASR	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
nr. CARS-uri	3,446	3,134	2,695	2,501	2,377	2,197	2,094
membri	1,323,591	1,188,615	1,115,633	1,043,209	1,002,484	968,720	942,381
membri/casă	384	379	414	417	422	441	450

Sursa: UNCASR, 2011

În ultimii ani s-a înregistrat o diminuare constantă, atât a numărului membrilor cât și a celui al caselor din componența UNCASR; astfel, la sfârșitul anului 2009, UNCASR raporta un număr de 968.720 membri, cu 27% mai puțini față de cel aferent anului 2004.

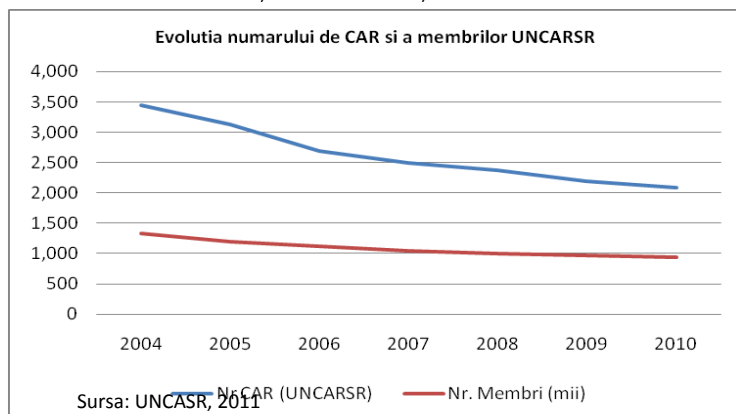
Aceeași tendință negativă se regăsește și în cazul personalului salariat din cadrul caselor de ajutor ale salariaților (-4,5%, 2009 față de 2005), evidențiată în tabelele și graficele de mai jos; în schimb, personalul salariat din cadrul CARP înregistrează o tendință de creștere ușoară, de 16% în 2009 comparativ cu 2005.

Tabel 30: CAR: Evoluția personalului: 2005-2009

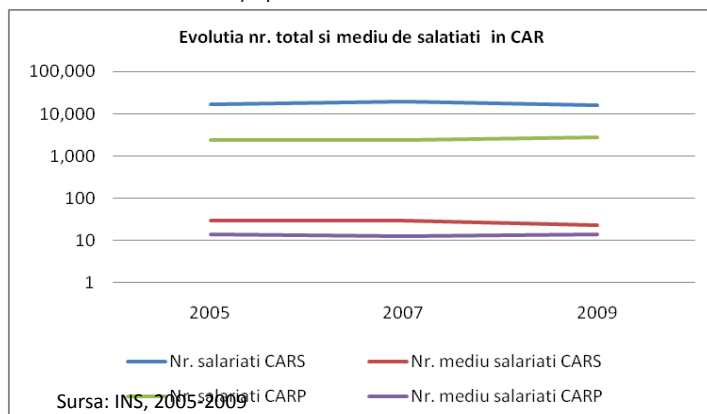
CARS	2005	2007	2009
Medie Personal	30	30	23
Total Personal	17,047	19,407	16,275
Venituri totale/ Total Personal (Lei)	3,334	3,779	7,145
CARP			
Medie Personal	14	13	14
Total Personal	2,345	2,368	2,724
Venituri Totale/ Total Personal (Lei)	26,747	36,308	42,085

Sursa: INS, 2005-2009

Grafic 20. CAR: Evoluția numărului CAR și a membrilor CAR

Grafic 21 CAR: Evoluția personalului salariat

În ceea ce privește numărul mediu de salariați, ponderea cea mai mare se regăsește în cadrul organizațiilor cu până la 5 salariați, 41,9 % pentru CARS în 2009 și 38,3% pentru CARP. Trebuie remarcat că mai bine de 30% din total CARS nu dispune de personal salariat față de numai 9,3% în ceea ce privește CARP.

Tabel 31: Distribuția CAR pe intervale de salariați

Intervale Salariați	% CAR_Salariați			% CAR_Pensionari		
	2005	2007	2009	2005	2007	2009
niciun salariat	32.2%	29.8%	31.5%	6.5%	8.1%	9.3%
1-5 salariați	39.2%	40.0%	41.9%	34.7%	36.6%	38.3%
6-10 salariați	12.8%	10.0%	9.1%	21.2%	17.7%	21.8%
11-20 salariați	3.3%	4.6%	3.3%	20.0%	19.4%	13.5%
peste 20 de salariați	12.4%	15.5%	14.2%	17.6%	18.3%	17.1%

Casele de ajutor ale pensionarilor, ce prezintă un total de salariați în ușoară creștere, dispun de ponderi mai mari în cadrul intervalului de peste 5 salariați comparativ cu CARS. De asemenea casele de ajutor reciproc ale pensionarilor prezintă valori mai ridicate în ceea ce privește raportul dintre venituri și salariați, peste jumătate dintre CARP-uri generând venituri mai mari de 40.000 de lei per salariat.

Cooperative de Credit/ Bănci Cooperatiste

Cooperativele de credit sunt constituite ca asociații autonome de persoane fizice a căror activitate se desfășoară cu precădere pe principiul întraajutorării membrilor cooperatori. Produsele de creditare oferite de organizațiile cooperatiste de credit prezintă de regulă un nivel redus de complexitate, majoritatea creditelor acordate adresându-se persoanelor fizice din mediul rural.

În tabelul următor sunt evidențiați principalii indicatori economici ai cooperativelor de credit active (cu bilanț depus, aflate în evidență INS):

Tabel 32: Cooperative de credit: Evoluția indicatorilor financiari 2005-2009

Cooperative de credit/ Bănci Cooperatiste	2005	2007	2009
Nr. de organizații în baza INS	132	93	65
Total Imobilizări	72,621,878	55,716,316	81,707,645
Venituri totale	140,494,458	112,838,505	132,701,737
Cheltuieli totale	127,729,727	105,096,674	131,992,909
Total Personal	1456	1315	1419
Medie Personal	11	14	22
Venituri Totale/ Total Personal (Lei)	96,493	85,809	93,518
Rezultatul net al exercițiului – excedent	15,156,235	9,368,952	3,697,641
% Org. cu rezultatul net al exercițiului – excedent	74.2%	65.6%	53.8%
Medie excedent	154,655	153,589	105,647
Profit Net/ Cheltuieli totale (%)	11.9%	8.9%	2.8%

Sursa:INS, 2005-2009

Datele de mai sus indică o tendință de involuție constantă în ceea ce privește numărul acestor instituții de creditare alături de o evoluție alternativă de scăderi și creșteri a principalilor indicatori economico-financiar (imobilizări, venituri, personal salariat). Valoarea totală a veniturilor aferente anului 2009 (132 milioane lei) depășea valoarea cumulată a imobilizărilor (82 milioane lei) în vreme ce personalul salariat totaliza un număr de 1419 persoane.

Atât evoluția ponderii organizațiilor cu rezultat pozitiv al bilanțului contabil cât și rata de rentabilitate economică înregistrează scăderi de la un an de raportare la altul (54%, respectiv 2,8% în 2009 comparativ cu 74%, respectiv 12% în 2005), situând cooperativele de credit printre cele mai puțin performante organizații de economie socială din România.

Cooperăția

Cooperativele sunt asociații de persoane (juridice și fizice), autonome și voluntare ce urmăresc îndeplinirea unor scopuri comune de natură economică, socială și culturală în domenii foarte diverse precum: agricol, comerț, meșteșugăresc, locuințe, utilități și mai recent, servicii sociale.

În România, societățile cooperative sunt înființate și funcționează în baza Legii nr. 1 din 2005, cele mai cunoscute forme la nivelul publicului larg fiind cooperativele meșteșugărești și de consum, acestea reprezentând mai bine de 95% din totalul cooperativelor din Romania. Tabelele de mai jos prezintă evoluția numărului de cooperative meșteșugărești și de consum active (cu bilanț contabil depus) și distribuția regională a acestora:

Tabel 33: Evoluția numărului de cooperative 2000-2009

	2000	2005	2007	2008	2009
Coop Meșteșugărești	800	771	799	819	788
% Rural Coop Meșteșugărești	0.5%	0.6%	0.9%	0.7%	0.6%
Coop Consum	874	941	927	922	894
% Rural Coop Consum	76.2%	74.7%	74.3%	74.5%	74.4%

Sursa: INS, 2000-2009

Tabel 34: Cooperăția: Distribuție geografică

Regiunea de dezvoltare	Cooperative Meșteșugărești(%)	Cooperative de Consum(%)
NORD – EST	26.8%	17.7%
SUD – EST	8.8%	11.9%
SUD – Muntenia	16.0%	12.5%
SUD - VEST Oltenia	11.5%	16.6%
VEST	13.5%	17.1%
NORD – VEST	8.1%	8.6%
CENTRU	9.4%	12.5%
BUCUREȘTI	6.0%	3.1%

Sursa: INS 2009

Cooperația din România a înregistrat o involuție pronunțată mai ales în perioada 1990-2000; după 2000, conform datelor INS, numărul cooperativelor, atât cele meșteșugărești cât și cele de consum, a rămas relativ constant; 788 cooperative meșteșugărești și 894 cooperative de consum au depus bilanț contabil aferent anului fiscal 2009.

Cooperația meșteșugărească reprezintă o formă organizațională exclusiv urbană în vreme ce cooperativele de consum sunt preponderent rurale, 74% din total activând în mediul rural. Ambele forme cooperatiste prezintă o distribuție regională relativ uniformă, ponderi mai ridicate regăsimuse în regiunile cu nivel de dezvoltare mai scăzut (Nord-Est, Sud-Muntenia).

Imobilizări și Venituri

Tabelele și graficele de mai jos evidențiază evoluția imobilizărilor cooperativelor meșteșugărești și de consum în perioada 2000-2009:

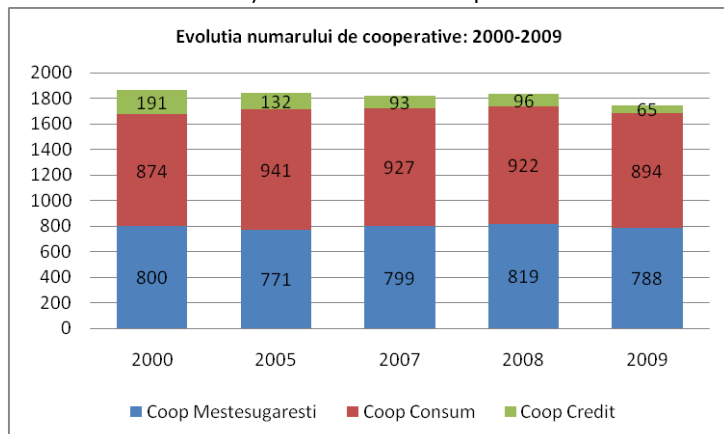
Tabel 35: Cooperația: Evoluția Imobilizărilor 2000-2009

Imobilizări (Lei)	2000	2005	2007	2009
Total Active COOP Meșteșugărești	232,484,413	464,833,695	569,125,933	597,105,105
Medie Active COOP Meșteșugărești	290,606	602,897	712,298	758,710
Total Active COOP Consum	44,755,054	94,081,857	130,743,114	151,027,781
Medie Active COOP Consum	51,207	99,981	141,039	168,935

Sursa: INS, 2000-2009

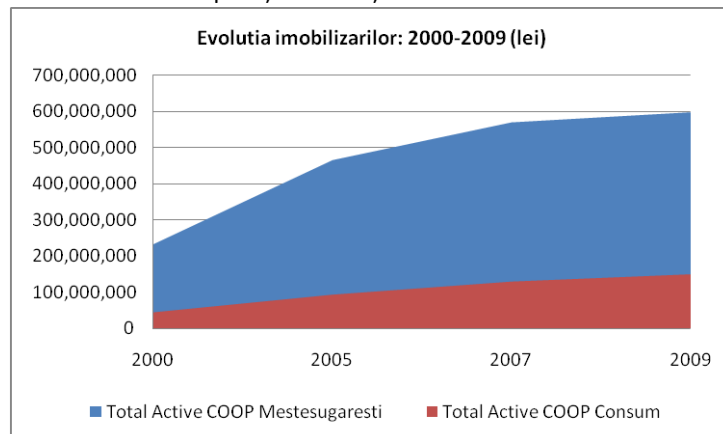
Imobilizările cooperației au cunoscut o tendință ascendentă între anii 2000 și 2009; deși creșterea a fost mai pronunțată în cazul cooperației de consum, la sfârșitul anului 2009, în medie cooperativele meșteșugărești dețineau imobilizări de patru ori mai mari comparativ cu cele aferente cooperativelor de consum; Imobilizările cooperatiste sunt aproape exclusiv de tip corporal (mijloace fixe), imobilizările financiare având o valoare nesemnificativă, mai puțin de 1% din total active imobilizate.

Grafic 22. Evoluția numărului de cooperative

Sursa: INS, 2009

Grafic 23: Cooperația - Evoluția imobilizărilor

Sursa: INS, 2009

Dupa cum se poate observa din tabelul de mai jos, ponderea organizațiilor cu valori ale imobilizărilor relativ mari se regăsesc mai degrabă în cadrul cooperății meșteșugărești, 22% din totalul cooperativelor meșteșugărești dispunând de active mai mari de 1 milion lei față de numai 2,3% din totalul cooperativelor de consum. Luând în considerare ambele forme cooperatiste, 60% din total organizații dispun de imobilizări relativ mici de până la 200.000 lei.

Tabel 36: Distribuția cooperativelor pe intervale de imobilizări 2000-2009

Intervale de imobilizări	Total Imobilizări (% Coop Meșteșugărești)				Total Imobilizări (% Coop Consum)			
	2000	2005	2007	2009	2000	2005	2007	2009
0 lei	7.0%	6.7%	7.1%	5.8%	0.1%	1.5%	1.4%	1.3%
1 - 40 000 lei	25.1%	14.9%	14.0%	15.4%	63.7%	43.9%	37.9%	33.3%
40 001 - 200 000 lei	27.5%	19.7%	19.1%	19.1%	31.7%	42.0%	42.7%	42.7%
200 001 - 500 000 lei	22.0%	23.9%	20.9%	19.9%	4.1%	9.7%	12.3%	15.2%
peste 500 001 - 1 000 000 lei	12.9%	16.7%	18.8%	17.7%	0.2%	2.4%	4.1%	5.0%
peste 1 000 000 lei	5.5%	18.0%	20.0%	22.1%	0.1%	0.5%	1.6%	2.3%

Sursa: INS, 2000-2009

Tabelele și graficele de mai jos evidențiază evoluția veniturilor și cheltuielilor cooperativelor meșteșugărești și de consum în perioada 2000-2009:

Tabel 37: Cooperăția: Venituri

COOP Meșteșugărești	2000	2005	2007	2009
Venituri totale	398,125,486	762,162,481	829,397,005	760,469,633
Medie Venituri totale	497,657	988,538	1,038,044	965,063
Venituri din vânzarea produselor	36,780,985	68,352,217	83,716,169	76,831,532
% Venituri din vânzarea produselor	9.2%	9.0%	10.1%	10.1%
Cheltuieli totale, din care	378,753,812	741,606,468	779,662,964	748,148,223
Cheltuieli cu personalul	196,488,927	373,416,971	388,482,218	390,568,347
% Cheltuieli cu personalul	51.9%	50.4%	49.8%	52.2%
COOP Consum	2000	2005	2007	2009
Venituri totale	171,412,935	512,836,460	572,372,047	591,473,959
Medie Venituri totale	196,125	544,991	617,446	661,604
Venituri din vânzarea produselor	139,333,054	415,799,558	449,872,205	464,799,027
% Venituri din vânzarea produselor	81.3%	81.1%	78.6%	78.6%
Cheltuieli totale, din care	169,377,340	504,156,748	562,583,700	584,871,350
Cheltuieli cu personalul	27,294,295	85,948,872	101,405,023	117,428,660
% Cheltuieli cu personalul	16.1%	17.0%	18.0%	20.1%

Sursa: INS, 2000-2009

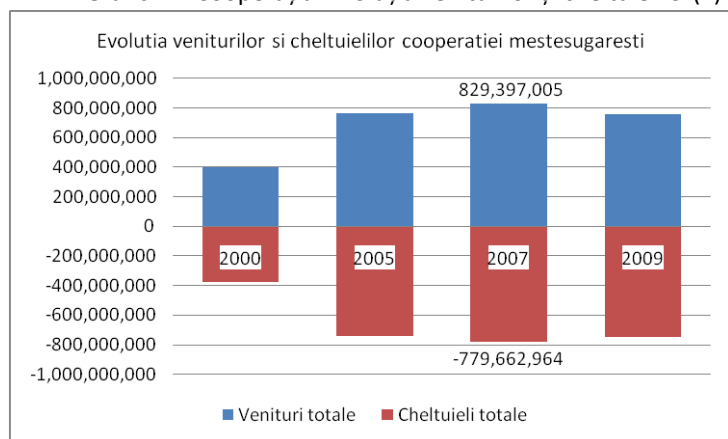
Veniturile totale ale cooperăției de consum prezintă o evoluție crescătoare de-a lungul perioadei de raportare în vreme ce veniturile cooperăției meșteșugărești urmează o perioadă de scădere după maximul atins în anul fiscal 2007. Cumulate, veniturile cooperăției meșteșugărești și de consum depășeau 1,35 miliarde lei la sfârșitul anului 2009.

În 2009, veniturile totale ale cooperativelor de consum se ridicau la suma de aproximativ 591 milioane lei, în vreme ce veniturile cooperativelor meșteșugărești totalizau peste 760 milioane lei. Raportate la anul 2000, veniturile celor două forme cooperatiste prezintă creșteri, ratele de creștere fiind mai accentuate în cazul cooperăției de consum (245%, față de 90% în cazul cooperăției meșteșugărești).

Trebuie remarcată ponderea scăzută a veniturilor provenite din vânzarea produselor (10% din total venituri, în 2009) alături de procentul ridicat al cheltuielilor cu personalul (52%) în cazul cooperăției meșteșugărești.

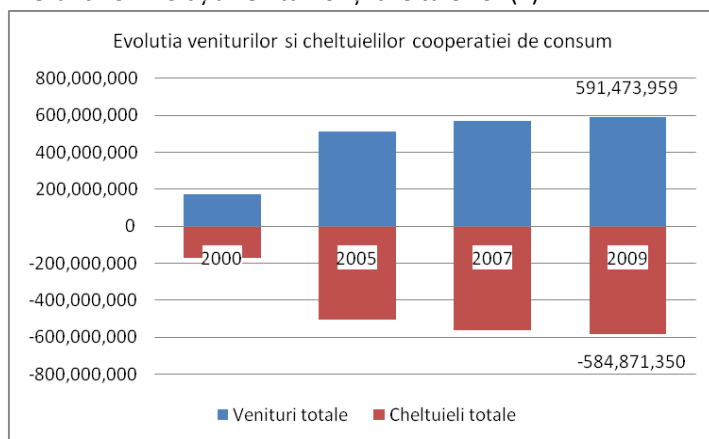
Cooperăția de consum prezintă o structură mai eficientă a veniturilor și cheltuielilor, 79% (2009) din total venituri provenind din vânzarea produselor în vreme ce ponderea cheltuielilor de personal nu depășește valoarea de 20% din total cheltuieli pentru fiecare an de raportare.

Grafic 24: Cooperăția: Evoluția veniturilor și cheltuielilor(1)

Sursa: INS, 2000-2009

Grafic 25: Evoluția veniturilor și cheltuielilor (2)

Sursa: INS, 2000-2009

Tabelul de mai jos evidențiază distribuția cooperativelor meșteșugărești și de consum pe intervale de venituri, în cazul cooperăției meșteșugărești ponderea cea mai mare fiind reprezentată de organizațiile cu venituri peste 1 milion lei (28,2% din total) în vreme ce, în cazul cooperăției de consum, segmentul cel mai numeros este reprezentat de intervalul 200-500 mii lei.

Tabel 38: Distribuția cooperativelor după intervale de venituri: 2000-2009

Intervale de venituri	Total Venituri (% Coop Meșteșugărești)				Total Venituri (% Coop Consum)			
	2000	2005	2007	2009	2000	2005	2007	2009
0 lei	1.0%	2.1%	3.9%	3.6%	0.2%	1.3%	1.2%	1.5%
1 - 40 000 lei	18.0%	7.7%	8.5%	8.8%	11.2%	6.3%	7.2%	8.8%
40 001 - 200 000 lei	29.8%	19.4%	17.8%	20.8%	57.4%	22.5%	21.4%	20.9%
200 001 - 500 000 lei	23.7%	19.2%	17.9%	20.1%	24.9%	35.6%	31.4%	28.4%
500 001 - 1 000 000 lei	15.4%	22.2%	21.7%	18.7%	4.7%	20.5%	21.6%	21.9%
peste 1 000 000 lei	12.1%	29.5%	30.3%	28.2%	1.5%	13.8%	17.3%	18.5%

Sursa INS, 2000-2009

Rezultatul exercițiului financiar

Tabelele de mai jos evidențiază evoluția rezultatelor exercițiului financiar (profit și pierderi) în perioada 2000-2009:

Tabel 39: Cooperația: Rezultatul net al exercițiului financiar

COOP Meșteșugărești	2000	2005	2007	2009
Rezultatul net al exercițiului – profit	22,322,563	34,119,197	62,060,127	38,138,113
Rezultatul net al exercițiului – pierdere	2,952,547	13,605,931	12,326,086	25,816,703
% COOP Meșteșugărești cu rezultatul net al exercițiului - profit	85.5%	73.9%	70.7%	59.8%
Medie profit net	32,635	59,858	109,841	80,973
Profit Brut/ Cheltuieli totale (%)	5.9%	4.6%	8.0%	5.1%

COOP Consum	2000	2005	2007	2009
Rezultatul net al exercițiului – profit	2,374,119	10,242,040	12,453,686	12,065,928
Medie profit net	3,048	13,014	17,037	18,736
Rezultatul net al exercițiului – pierdere	338,525	1,562,328	2,665,339	5,463,319
Medie pierdere netă	4,396	11,659	15,144	22,764
% COOP Consum cu rezultatul net al exercițiului - excedent	89.1%	83.6%	78.9%	72.0%
Profit Brut/ Cheltuieli totale (%)	1.4%	2.0%	2.2%	2.1%

Sursa: INS, 2011

60% din totalul cooperativelor meșteșugărești și 72 % din totalul cooperativelor de consum încheiau anul fiscal 2009 cu profit, ponderea organizațiilor cu profit înregistrând o tendință descrescătoare pentru ambele tipuri de cooperative; această tendință negativă este semnificativ mai pronunțată în cazul cooperativelor meșteșugărești.

Ratele de rentabilitate economică calculate ca raport între valoarea cumulată a profitului și cea a cheltuielilor totale nu au depășit valoarea de 8%, fiind sensibil mai mici în cadrul cooperativa de consum.

Resurse Umane (personal salariat și membri cooperatori)

Tabelele de mai jos evidențiază evoluția numărului de membri și a personalului salariat pentru perioada 2000-2009:

Tabel 40: Cooperația: Evoluția numărului de membri și a personalului

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2007	2009
Nr. membri Coop Meșteșugărească	89,705	78,537	71,500	66,338	58,497			
Nr. membri Coop Consum	1,354,269					35,029	30,883	27,823

Sursa: UCECOM și CENTROCOOP

COOP Meșteșugărești	2000	2005	2007	2009
Nr. salariați total	78,117	47,457	34,087	25,553
Nr. mediu salariați	98	62	43	32
Venituri Totale/ Total Personal (Lei)	5,097	16,060	24,332	29,760
COOP Consum	2000	2005	2007	2009
Nr. salariați total	13,402	11,287	9,124	16,389
Nr. mediu salariați	15	12	10	8
Venituri Totale/ Total Personal (Lei)	12,790	45,436	62,733	79,918

Sursa: INS, 2011

Evoluția numărului de membri și a personalului salariat indică o involuție constantă, mai accentuată în cazul numărului de membri ai cooperăției de consum; corespunzător, cooperăția meșteșugărească cunoaște o tendință mai pronunțată de descreștere a personalului salariat.

Cumulat, cooperăția meșteșugărească și cea de consum cuprindea aproximativ 42 de mii persoane salariate la sfârșitul anului 2009, aproape două treimi din totalul acestora fiind angajate în cadrul cooperăției meșteșugărești. Totalul salariaților la nivelul întregii mișcări cooperatiste din România este estimat la un număr de aproximativ 50.000 salariați, ceea ce reprezintă 1,3 % din totalul populației salariate din mediul privat.

Tabelul de mai jos evidențiază distribuția cooperativelor meșteșugărești și de consum pe intervale de salariați, în cazul cooperăției meșteșugărești, organizația tipică dispunând de peste 20 angajați (42% din total organizații) în vreme ce, în cazul cooperăției de consum, segmentul cel mai numeros este reprezentat de organizațiile cu până la 5 angajați.

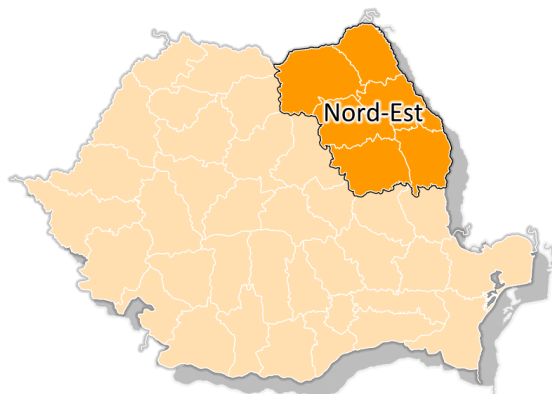
Tabel 41. Distribuția cooperativelor pe intervale de salariați: 2000-2009

	COOP Meșteșugărești (%)				COOP Consum (%)			
	2000	2005	2007	2009	2000	2005	2007	2009
niciun angajat	1.6%	2.9%	6.0%	9.5%	1.1%	2.7%	2.8%	6.3%
1-5 angajați	12.8%	14.0%	18.0%	19.4%	15.1%	27.0%	37.1%	42.5%
6-10 angajați	9.1%	10.6%	9.6%	12.8%	31.8%	31.2%	30.0%	27.4%
11-20 angajați	5.5%	10.0%	14.5%	16.5%	31.8%	26.0%	20.6%	16.7%
peste 20 de angajați	71.0%	62.5%	51.8%	41.8%	20.1%	13.1%	9.5%	7.2%

Sursa: INS, 2011

Economia Socială: Atlas Regional

Nord - Est

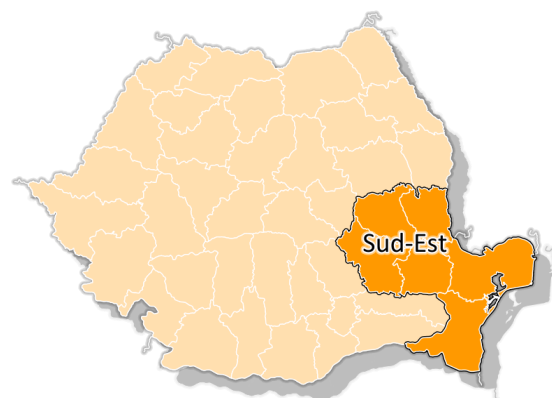
Nord-Est este cea mai populată regiune a țării iar PIB-ul per capita în regiune este cel mai mic din România. În cadrul regiunilor de dezvoltare, Nord-Est dispune de un număr ridicat de Cooperative și Case de Ajutor Reciproc și un număr relativ mediu de Asociații și Fundații. În 2009, economia socială a regiunii înregistra venituri totale de aproximativ 697 mil. lei și cuprindea un număr de peste 17.000 salariați. Atât veniturile cât și salariații înregistrau valori situate puțin sub media celor 8 regiuni de dezvoltare.

Tabel 42. Economia Socială din regiunea Nord-Est: Indicatori financiari

Nord-Est	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	2490	90	35	12	211	158	2,996
Venituri	455,863,921	19,575,490	25,305,187	15,746,464	94,862,693	85,470,169	696,823,924
Imobilizări	317,181,372	91,948,962	113,452,400	9,655,193	66,499,784	21,101,988	619,839,699
Salariați	10,309	1,762	837	189	3,141	1,179	17,417

Sursa: INS, 2009

Sud-Est

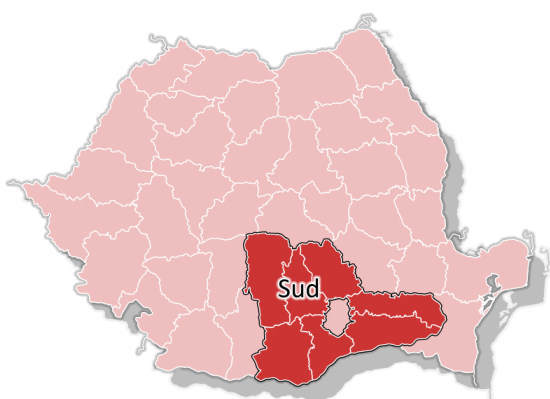
Regiunea Sud - Est este a doua ca mărime teritorială din cele opt ale României și penultima din punct de vedere al numărului organizațiilor de economie socială. Prezintă cel mai mare număr de case de ajutor reciproc și un număr ridicat de cooperative. Organizațiile de economie socială angajau în 2009 un număr relativ mic de salariați (12.000 salariați, nivel mult sub media regională) dar realizau venituri semnificative, de aproximativ 624 milioane lei.

Tabel 43. Economia Socială din regiunea Sud-Est: Indicatori financiari

Sud-Est	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	1,782	125	19	8	126	112	2,172
Venituri	409,048,776	26,562,796	10,231,983	24,378,091	95,859,757	57,910,511	623,991,914
Imobilizări	194,885,545	75,776,364	66,543,216	12,604,772	60,930,551	18,448,814	429,189,262
Salariați	5,471	1,606	388	223	3,442	703	11,833

Sursa: INS, 2009

Sud - Muntenia

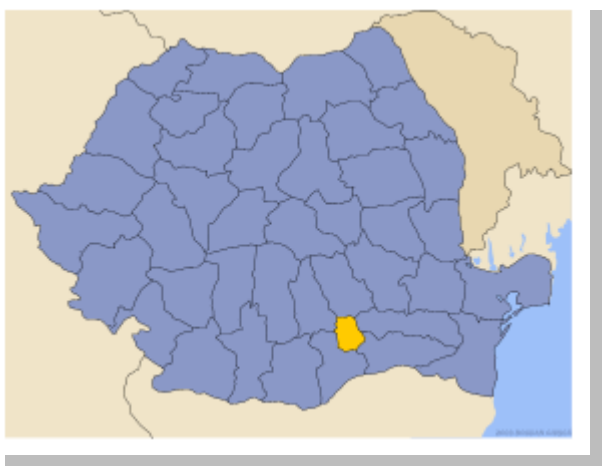
Regiunea Sud – Muntenia prezintă un număr de 2.406 organizații de economie socială, valoare aflată sub media celor 8 regiuni de dezvoltare datorită în special nivelului de dezvoltare relativ mai scăzut al sectorului Asociațiilor și Fundațiilor. Comparativ cu celelalte regiuni, veniturile generate de economia socială sunt printre cele mai mici din țară (aprox. 473 mil. lei), numărul de locuri de muncă generate situându-se sub media națională.

Tabel 44. Economia Socială din regiunea Sud-Muntenia: Indicatori financiari

Sud	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	2,090	86	34	10	74	112	2,406
Venituri	274,909,606	6,936,064	26,606,177	18,079,729	80,305,326	65,923,575	472,760,477
Imobilizări	105,174,870	40,252,620	133,046,429	10,766,880	64,732,462	16,383,456	370,356,717
Salariați	7,717	1,946	403	268	3,066	920	14,320

Sursa: INS, 2009

București – Ilfov

Regiunea București-Ilfov reprezintă cea mai mare aglomerare urbană și industrială a României dispunând de un PIB per capita dublu față de media națională. București-Ilfov prezintă un sector asociativ foarte dezvoltat; pe de alta parte mișcarea cooperatistă dispune de cel mai scăzut nivel comparativ cu celelalte regiuni. Organizațiile economiei sociale generează mai bine de un sfert din veniturile totale (1,55 miliarde lei) și furnizează cele mai multe locuri de muncă (22.500 salariați), după regiunea Centru.

Tabel 44. Economia Socială din regiunea București-Ilfov: Indicatori financiari

București Ilfov	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	3,485	112	10	5	47	28	3,687
Venituri	1,342,616,421	17,439,852	8,374,486	28,876,363	145,574,057	10,170,753	1,553,051,932
Imobilizări	1,319,705,312	110,267,300	26,872,844	19,338,012	108,558,640	6,223,010	1,590,965,118
Salariați	12,576	5,771	160	251	3,597	164	22,519

Sursa: INS, 2009

Sud – Vest

Regiunea Sud – Vest prezintă un nivel relativ redus de dezvoltare, înregistrând o pondere a populației ocupate în total populație (37,2%) semnificativ mai scăzută față de media țării. Regiunea dispune de cel mai mic număr de Asociații și Fundații și de un nivel mediu de CAR-uri și Cooperative. Cel mai mic număr de salariați și venituri generate de economia socială se regăsesc în cadrul acestei regiuni.

Tabel 44. Economia Socială din regiunea Sud-Vest: Indicatori financiari

Sud-Vest	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	1,790	79	27	4	64	77	2,041
Venituri	248,099,428	11,073,180	10,918,194	83,499	51,843,550	52,391,213	374,409,064
Imobilizări	179,798,186	67,716,345	44,481,799	7,768	52,429,347	12,061,728	356,495,173
Salariați	7,414	555	212	3	2,111	712	11,007

Centru

Centru reprezintă o regiune cu grad relativ ridicat de eterogenitate al nivelului de dezvoltare economică. Comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare, Centru dispune de cel mai mare număr de organizații de economie socială și de cel mai mare număr de salariați. Ambele forme de economie socială, asociațiile și cooperativele sunt bine reprezentate. Mai bine de o treime din totalul locurilor de muncă în economia socială se regăsesc în cadrul acestei regiuni.

Tabel 45 Economia Socială din regiunea Centru: Indicatori financiari

Centru	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	4,701	74	22	7	91	148	5,043
Venituri	625,908,890	11,295,020	11,173,639	21,614,475	94,353,773	93,593,273	857,939,070
Imobilizări	451,112,353	43,369,812	41,773,863	13,451,663	86,895,939	23,844,926	660,448,556
Salariați	48,383	1,711	258	254	3,040	10,033	63,679

Vest

Regiunea cuprinde provincia istorică a Banatului ce prezintă o dezvoltare economică timpurie și mai puternică în comparație cu alte provincii din țară, Produsul intern brut pe locuitor situându-se pe locul doi în România, după Regiunea București – Ilfov. Populația Regiunii Vest este caracterizată de diversitate etnică și culturală. Numărul organizațiilor de economie socială se situează sub media țării atât la nivelul asociațiilor cât și al cooperăției. Numărul de locuri de muncă (aprox. 13.000 salariați) cât și veniturile generate de economia socială se situează de asemenea sub media regiunilor de dezvoltare.

Tabel 46. Economia Socială din regiunea Vest: Indicatori financiari

Vest	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	2,370	51	22	5	69	106	2,623
Venituri	318,035,711	10,765,841	13,317,905	5,372,116	83,980,968	64,009,872	495,482,413
Imobilizări	1,014,054,571	69,138,891	47,115,050	2,534,937	66,142,066	21,200,650	1,220,186,165
Salariați	8179	717	332	54	2,893	805	12,980

Nord-Vest

Nord-Vest înregistrează un PIB per capita apropiat de media țării, o economie preponderent rurală alături de o serie de centre urbane cu nivel de dezvoltare ridicat. Regiunea prezintă un nivel ridicat de dezvoltare al economiei sociale, numărul organizațiilor situându-se semnificativ peste media țării atât la nivelul asociațiilor cât și al cooperăției. Organizațiile de economie socială angajau în 2009 un număr aproximativ de 18.500 salariați și realizau venituri semnificative de aproximativ 1,15 miliarde lei.

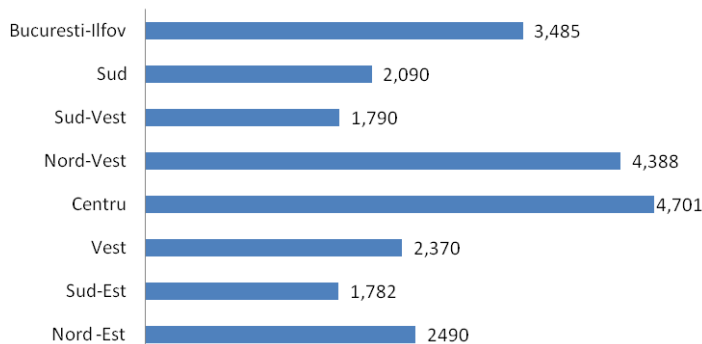
Tabel 46. Economia Socială din regiunea Nord-Vest: Indicatori financiari

Nord-Vest	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nr. organizații	4,388	87	24	14	106	153	4,772
Venituri	644,079,788	12,640,840	8,711,038	18,551,000	113,689,509	162,004,593	959,676,768
Imobilizări	906,085,206	72,020,180	34,085,790	13,348,420	90,916,348	31,763,209	1,148,219,153
Salariați	9,933	2,207	134	177	4,263	1,873	18,587

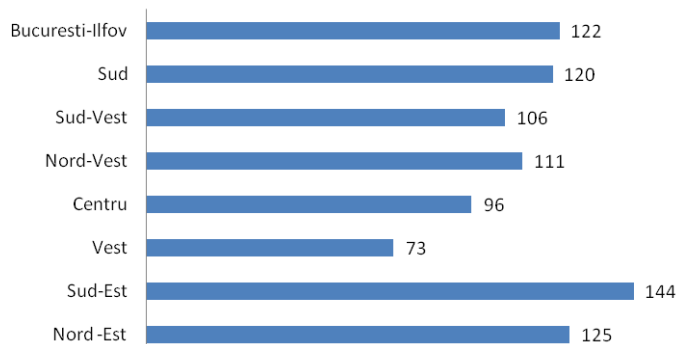
Anexa 1: Repartiția organizațiilor de economie socială pe regiuni de dezvoltare

Număr de organizații	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nord - Est	2490	90	35	12	211	158	2,996
Sud-Est	1,782	125	19	8	126	112	2,172
Vest	2,370	51	22	5	69	106	2,623
Centru	4,701	74	22	7	91	148	5,043
Nord-Vest	4,388	87	24	14	106	153	4,772
Sud-Vest	1,790	79	27	4	64	77	2,041
Sud	2,090	86	34	10	74	112	2,406
București-Ilfov	3,485	112	10	5	47	28	3,687
Total	23096	704	193	65	788	894	25740

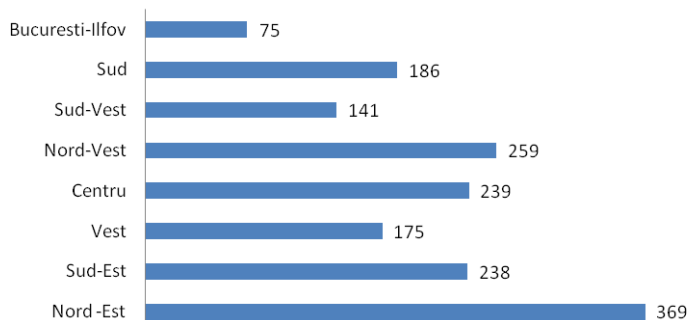
Distributia regionala a Asociatiilor si Fundatiilor (nr. de organizatii)

Distributia regionala a CAR (nr. de organizatii)

Distributia regionala a cooperativelor mestesugaresti si de consum (nr. de organizatii)

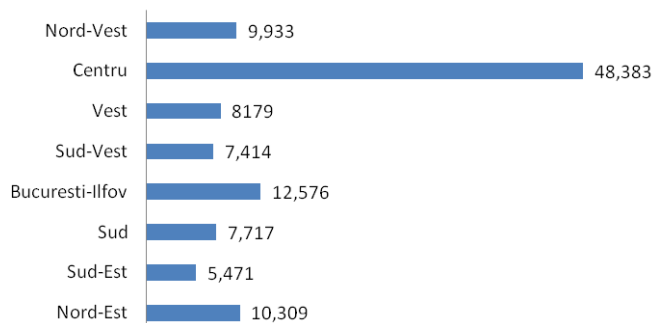

Regiunile Centru, Nord-Vest și București-Ilfov prezintă cele mai multe Asociații și Fundații din țară, la polul opus situându-se regiunile Sud-Vest și Sud-Est. Cele mai multe Case de Ajutor Reciproc se regăsesc în regiunile Sud-Est, Nord-Est și Sud. Mișcarea cooperatistă dispune de o prezență semnificativă în regiunile Nord-Est, Nord-Vest, Centru și Sud-Est

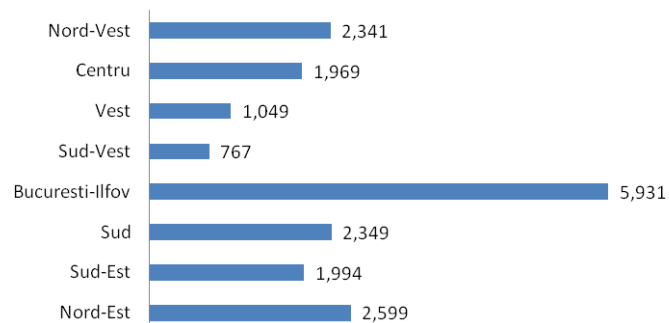
Anexa 2: Repartiția salariaților și veniturilor din economia socială pe regiuni de dezvoltare

Salariați	Asociații și Fundații	CARS	CARP	COOP Credit	Coop Meșteșugărești	Coop Consum	Total
Nord-Est	10,309	1,762	837	189	3,141	1,179	17,417
Sud-Est	5,471	1,606	388	223	3,442	703	11,833
Sud	7,717	1,946	403	268	3,066	920	14,320
București-Ilfov	12,576	5,771	160	251	3,597	164	22,519
Sud-Vest	7,414	555	212	3	2,111	712	11,007
Vest	8179	717	332	54	2,893	805	12,980
Centru	48,383	1,711	258	254	3,040	10,033	63,679
Nord-Vest	9,933	2,207	134	177	4,263	1,873	18,587
Total	109,982	16,275	2,724	1,419	25,553	16,389	172,342

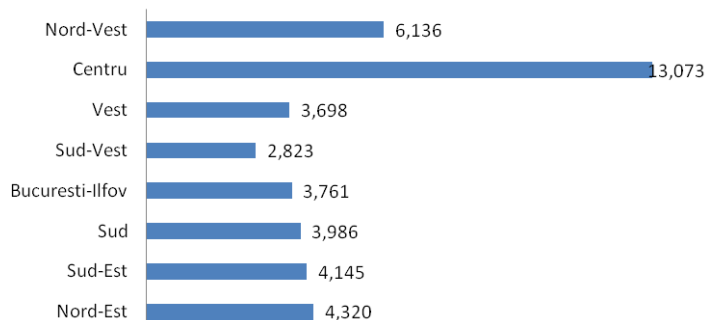
Repartiția regională a salariaților din Asociații și Fundații (nr. salariați, 2009)

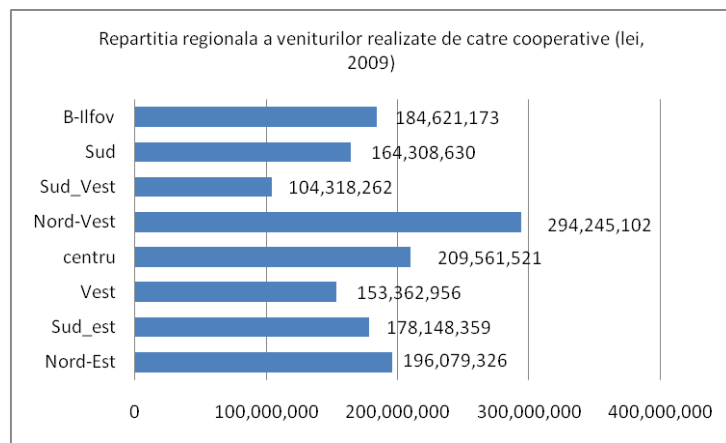
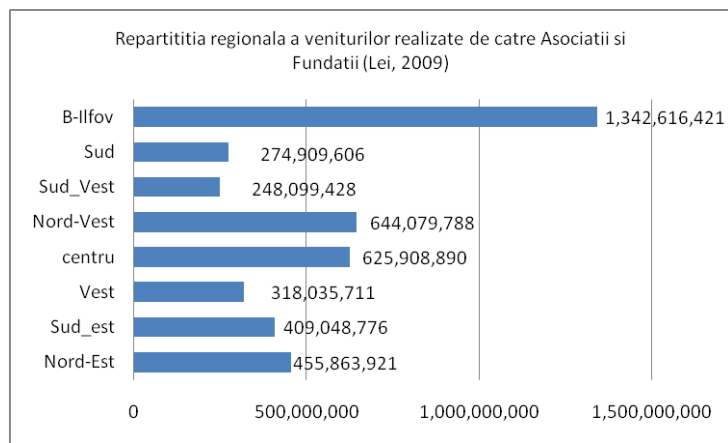
Repartiția regională a salariaților din Casele de Ajutor Reciproc (nr. de salariați, 2009)

Repartiția regională a salariaților din cooperativele meșteșugărești și de consum (nr. de salariați, 2009)

Regiunea Centru furnizează cele mai multe locuri de muncă atât în ceea ce privește Asociațiile și Fundațiile cât și în cadrul Cooperativelor. Cei mai mulți salariați din cadrul Caselor de Ajutor Reciproc se regăsesc în regiunea București-Ilfov. Asociațiile și Fundațiile realizează cele mai mari venituri în București-Ilfov, Centru și Nord-Vest în vreme ce cooperativele generează venituri relativ mari în regiunile Nord-Vest și Centru.

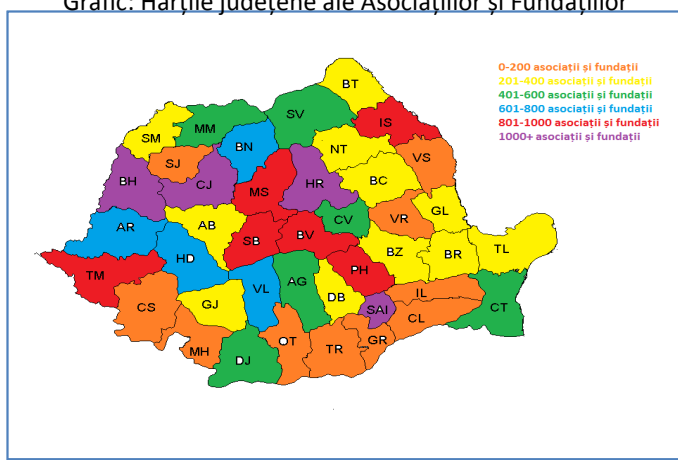

Anexa 3: Repartiția județeană a organizațiilor de economie socială (2009)

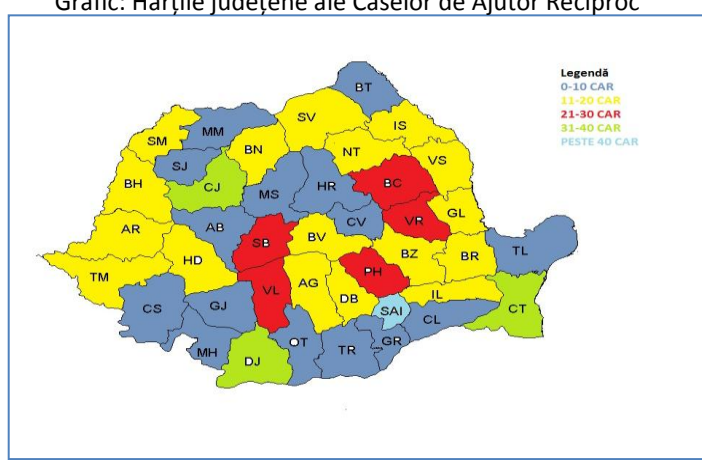
	Asociații și Fundații	CARS	CARP	Coop Credit	Coop Meșt.	Coop Consum	Total
BUCUREȘTI	3457	105	10	4	46	4	3626
CLUJ	1651	34	8	5	26	32	1756
BIHOR	1050	14	5	0	21	37	1127
HARGHITA	1060	7	2	1	13	42	1125
TIMIȘ	928	14	3	1	17	47	1010
MUREȘ	941	10	6	2	17	30	1006
SIBIU	926	28	3	1	14	16	988
IAȘI	832	16	10	1	44	26	929
BRAȘOV	859	17	2	2	26	20	926
PRAHOVA	810	28	6	5	28	28	905
VÂLCEA	783	22	9	2	21	37	874
BISTRIȚA-NĂȘĂUD	713	11	2	1	9	35	771
ARAD	643	13	4	2	21	33	716
HUNEDOARA	616	19	8	1	20	10	674
CONSTANȚA	551	34	3	0	57	16	661
SUCEAVA	545	14	7	2	23	35	626
COVASNA	541	5	3	1	7	20	577
DOLJ	484	34	9	1	16	14	558
BACĂU	384	25	6	2	99	29	545
ARGEȘ	476	18	6	0	16	26	542
MARAMUREȘ	469	6	5	6	24	9	519
ALBA	374	7	6	0	14	20	421
NEAMȚ	333	11	7	3	25	31	410
GALAȚI	317	20	4	3	16	14	374
SATU MARE	321	12	2	1	15	19	370

BRĂILA	295	20	1	2	14	25	357
DÂMBOVIȚA	308	12	7	2	9	9	347
BUZĂU	223	17	5	1	13	24	283
GORJ	239	10	2	0	13	7	271
TULCEA	219	9	4	1	11	18	262
BOTOȘANI	205	9	2	4	8	29	257
VRANCEA	177	25	2	1	15	15	235
SĂLAJ	184	10	2	1	11	21	229
VASLUI	191	15	3	0	12	8	229
CARAȘ-SEVERIN	183	5	7	1	11	16	223
OLT	175	8	4	1	11	12	211
IALOMIȚA	159	11	4	0	7	14	195
CĂLĂRAȘI	137	7	2	1	5	14	166
TELEORMAN	123	5	4	2	6	12	152
MEHEDINȚI	109	5	3	0	3	7	127
GIURGIU	77	5	5	0	3	9	99
ILFOV	28	7	0	1	1	24	61
Total	23096	704	193	65	788	894	25740

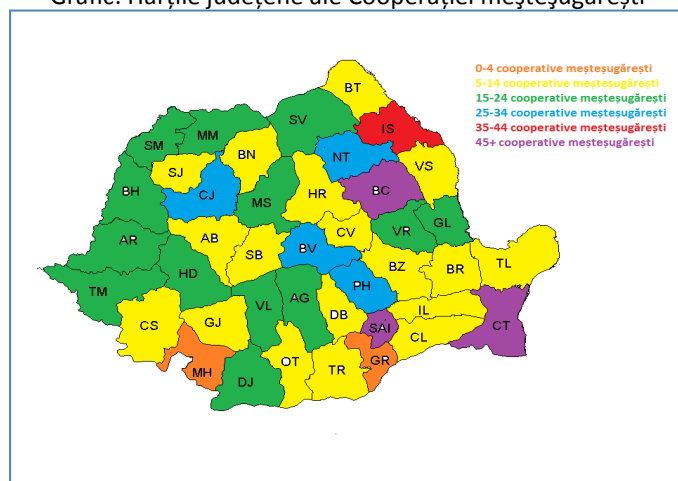
Grafic: Hărțile județene ale Asociațiilor și Fundațiilor

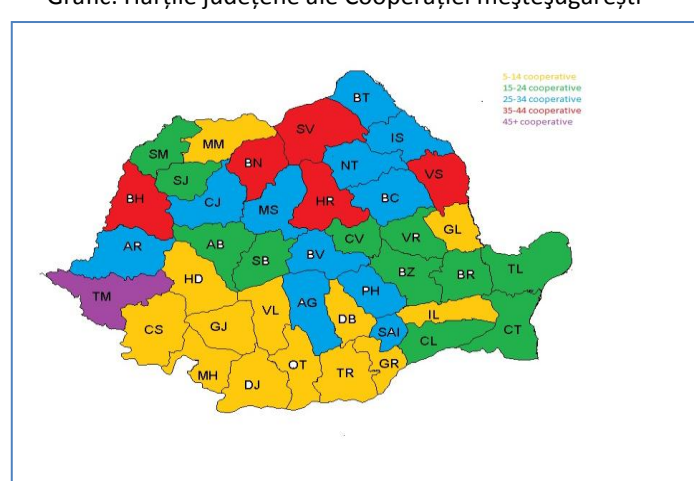
Grafic: Hărțile județene ale Caselor de Ajutor Reciproc

Grafic: Hărțile județene ale Cooperății meșteșugărești

Grafic: Hărțile județene ale Cooperății meșteșugărești

Index de tabele

Tabel 1	Organizațiile Economiei Sociale: Indicatori Financieri (1)	Pag. 9
Tabel 2	Organizațiile Economiei Sociale: Indicatori Financieri (2)	Pag. 9
Tabel 3	Organizațiile Economiei Sociale: Domenii de activitate (secțiuni CAEN)	Pag. 11
Tabel 4	Cooperativele: Domenii de activitate (secțiuni CAEN)	Pag. 11
Tabel 5	Asociații și Fundații: Domenii de activitate	Pag. 12
Tabel 6	Organizațiile Economiei Sociale: Repartiția geografică (1)	Pag. 14
Tabel 7	Organizațiile Economiei Sociale: Repartiția geografică (2)	Pag. 15
Tabel 8	Asociații și Fundații: Evoluția numărului de organizații: 2000-2009	Pag. 15
Tabel 9	Asociații și Fundații: Rate anuale de înregistrare: 1990-2010	Pag. 16
Tabel 10	Asociații și Fundații: Evoluția activelor imobilizate și a veniturilor: 2000-2009	Pag. 17
Tabel 11	Asociații și Fundații: Distribuția organizațiilor pe intervale de venituri și imobilizări: 2000-2009	Pag. 18
Tabel 12	Asociații și Fundații: Surse de venituri: 2000-2007	Pag. 18
Tabel 13	Asociații și Fundații: Rezultatul exercițiului financiar 2000-2009	Pag. 19
Tabel 14	Asociații și Fundații: Distribuția organizațiilor pe intervale de excedent/deficit: 2000-2009	Pag. 20
Tabel 15	Asociații și Fundații: Evoluția personalului salariat: 2000-2009	Pag. 21
Tabel 16	Asociații și Fundații: Distribuția organizațiilor pe intervale de salariați: 2000-2009	Pag. 21
Tabel 17	Asociații și Fundații: Indicatori de performanță a muncii: 2000-2009	Pag. 22
Tabel 18	Asociații și Fundații: Indicatori financieri pe domenii de activitate	Pag. 23
Tabel 19	Asociații și Fundații: Distribuția regională a domeniilor de activitate	Pag. 24
Tabel 20	Asociații și Fundații: Evoluția numărului de organizații ce desfășoară activități economice: 2000-2009	Pag. 25
Tabel 21	Asociații și Fundații cu activitate economică: Principalele domenii de activitate	Pag. 25
Tabel 22	Asociații și Fundații cu activitate economică: Indicatori Financieri	Pag. 26
Tabel 23	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția numărului de organizații: 2000-2009	Pag. 27
Tabel 24	Casele de Ajutor Reciproc: Repartiția geografică	Pag. 27
Tabel 25	Casele de Ajutor Reciproc: Domenii de activitate (secțiuni CAEN)	Pag. 28
Tabel 26	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția activelor imobilizate și a veniturilor: 2005-2009	Pag. 28
Tabel 27	Casele de Ajutor Reciproc: Distribuția organizațiilor pe intervale de venituri și imobilizări: 2000-2009	Pag. 29
Tabel 28	Casele de Ajutor Reciproc: Rezultatul exercițiului financiar 2005-2009	Pag. 30
Tabel 29	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția numărului de membri: 2004-2010	Pag. 31
Tabel 30	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția personalului salariat: 2005-2009	Pag. 31
Tabel 31	Casele de Ajutor Reciproc: Distribuția organizațiilor pe intervale de salariați: 2005-2009	Pag. 32
Tabel 32	Cooperative de credit: Evoluția indicatorilor financieri 2005-2009	Pag. 32
Tabel 33	Cooperativele: Evoluția numărului de organizații: 2000-2009	Pag. 33
Tabel 34	Cooperativele: Repartiția geografică	Pag. 33
Tabel 35	Cooperativele: Evoluția Imobilizărilor 2000-2009	Pag. 34
Tabel 36	Cooperativele: Distribuția organizațiilor pe intervale de imobilizări: 2000-2009	Pag. 35
Tabel 37	Cooperativele: Evoluția veniturilor: 2000-2009	Pag. 35
Tabel 38	Cooperativele: Distribuția organizațiilor pe intervale de venituri: 2000-2009	Pag. 36
Tabel 39	Cooperativele: Rezultatul exercițiului financiar 2000-2009	Pag. 37
Tabel 40	Cooperativele: Evoluția numărului de membri și a personalului	Pag. 37
Tabel 41	Cooperativele: Distribuția organizațiilor pe intervale de salariați: 2000-2009	Pag. 38
Tabel 42	Economia Socială din regiunea Nord-Est: Indicatori financieri	Pag. 39
Tabel 43	Economia Socială din regiunea Sud-Est: Indicatori financieri	Pag. 39
Tabel 44	Economia Socială din regiunea Sud-Muntenia: Indicatori financieri	Pag. 40
Tabel 45	Economia Socială din regiunea București-Ilfov: Indicatori financieri	Pag. 40
Tabel 46	Economia Socială din regiunea Sud-Vest: Indicatori financieri	Pag. 41
Tabel 47	Economia Socială din regiunea Centru: Indicatori financieri	Pag. 41
Tabel 48	Economia Socială din regiunea Vest: Indicatori financieri	Pag. 42
Tabel 49	Economia Socială din regiunea Nord-Vest: Indicatori financieri	Pag. 42

Index de grafice

Grafic 1	Distribuția veniturilor totale pe tipuri de organizații ale economiei sociale: 2009	Pag. 9
Grafic 2	Distribuția excedentelor pe tipuri de organizații ale economiei sociale: 2009	Pag. 9
Grafic 3	Distribuția activelor imobilizate pe tipuri de organizații ale economiei sociale: 2009	Pag. 10
Grafic 4	Distribuția personalului salariat pe tipuri de organizații ale economiei sociale: 2009	Pag. 10
Grafic 5	Asociații și Fundații: Domenii de activitate: 2009	Pag. 13
Grafic 6	Asociații și Fundații: Distribuția salariaților după domenii de activitate: 2009	Pag. 13
Grafic 7	Asociații și Fundații: Distribuția veniturilor după domenii de activitate: 2009	Pag. 13
Grafic 8	Asociații și Fundații: Distribuția veniturilor din activități economice după domenii de activitate: 2009	Pag. 13
Grafic 9	Distribuția organizațiilor de economie socială pe regiuni de dezvoltare: 2009	Pag. 14
Grafic 10	Rate de înregistrare ale Asociațiilor și Fundațiilor: 1990-2010	Pag. 16
Grafic 11	Rate de activitate ale Asociațiilor și Fundațiilor: 2000-2010	Pag. 16
Grafic 12	Asociații și Fundații: Evoluția activelor Imobilizate: 2000-2009	Pag. 17
Grafic 13	Asociații și Fundații: Evoluția veniturilor: 2000-2009	Pag. 17
Grafic 14	Asociații și Fundații: Evoluția rezultatului net al exercițiului financiar: 2000-2009	Pag. 20
Grafic 15	Asociații și Fundații: Evoluția indicatorilor de performanță economică(1): 2000-2009	Pag. 20
Grafic 16	Asociații și Fundații: Evoluția personalului salariat: 2000-2009	Pag. 21
Grafic 17	Asociații și Fundații: Evoluția indicatorilor de performanță economică(2): 2000-2009	Pag. 21
Grafic 18	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția activelor Imobilizate: 2005-2009	Pag. 28
Grafic 19	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția veniturilor și cheltuielilor: 2005-2009	Pag. 28
Grafic 20	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția numărului de case și a membrilor: 2004-2010	Pag. 31
Grafic 21	Casele de Ajutor Reciproc: Evoluția personalului salariat: 2005-2009	Pag. 31
Grafic 22	Cooperația: Evoluția numărului de cooperative: 2000-2009	Pag. 34
Grafic 23	Cooperația: Evoluția activelor Imobilizate: 2000-2009	Pag. 34
Grafic 24	Cooperația: Evoluția veniturilor și cheltuielilor: 2000-2009 (1)	Pag. 36
Grafic 25	Cooperația: Evoluția veniturilor și cheltuielilor: 2000-2009 (2)	Pag. 36

Bibliografie:

- **Social Enterprise: A new model for poverty reduction and employment generation;** EMES, UNDP, 2008
- **The European Social Economy, Concept and Dimensions of the Third Sector;** Rafael Chaves Ávila, José Luis Monzón Campos, Annals of Public and Cooperative Economics 79:3/4 2008
- **The Social Economy: The Worldwide Making of a Third Sector;** Jacques Defourny, Patrick Develtere, Centre d'Economie Sociale, Universite de Liege, 1999
- **Social enterprise. An international overview of its conceptual evolution and legal implementation;** Borzaga Carlo and Galera Giulia European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises, University of Trento, Italy

Programul Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007- 2013
"Investește în oameni!"

Proiect: "PROMETEUS - Promovarea economiei sociale în România prin cercetare, educație și formare profesională la standarde europene", implementat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile în parteneriat cu Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Universitatea București – Facultatea de Sociologie, European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises și Centrul Național de Pregătire în Statistică

Editor: Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Data publicării: IANUARIE 2012

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României

www.fdsc.ro

www.ies.org.ro